

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 43 3. novembra 1977 Leto XV

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel

Tehnični urednik:
Sine Kovič

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Uprava in naročninski oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Milan Vogel V PREGNANSTVU NA RABU

stran 3

Tone Urbas DOMOVINA JE ENA, NAM VSEM DODELJENA

stran 6

Brane Jakovljevič VRZEL MED VČERAJ IN DANES

stran 12

Ob smrti Mitje Gorjupa, glavne-
ga urednika in direktorja publika-
cij ČGP »Dela«, se številnim izra-
zom sožalja pridružuje tudi ure-
dništvo TV-15.

V pregnanstvu na Rabu

»Slava vam, ki ste z ognjem v srcu in s prezirom v očeh, bičani in vkovani strahovali okupatorja-tirana.«

Zapis o spominskem pokopališču na Rabu preberite na str. 3

Rdeči nageljni za Titove vojake

Ulice okrašene z zastavami, zelenjem in transparenti, pa zvoki harmonike in solze radosti mater in deklet – takšna je bila Nova Gorica v zadnjih oktobrskih dneh. Pozdravila je še en letnik mladih bornikov ob njihovem nepozabnem življenjskem trenutku.

Preden so mladeniči stopili pred naborno komisijo, so se pogosto pogovarjali s predstavniki borčevske organizacije, z rezervnimi vojaškimi starešinami, s komunisti in drugimi tovariši iz družbenopolitičnih organizacij. Govorili so o nalogah in o življenju, ki jih čaka v Jugoslovanski ljudski armadi, razpravljali so o narodnoosvobodilnem boju naših narodov in narodnosti in o prihodnjem usposabljanju za ravnanje s sodobno vojaško tehniko – za obrambo domovine. Dijak Rado se bo vključil med topničarje, Zoran bo postal pilot, Drago tankist, Stojan bo našel svoje mesto med vezisti...

Na mladih obrazih je žarel ponos. Potem se je razlegla pesem mladih z rdečimi nageljni v gumbnicah – »druže Tito mi ti se kunemo« – je odmevalo po novogoriških ulicah.

MILE GOJKOVIČ

Še enkrat: Mussolini v Idriji

Odmev na sestavek Karla Makuca, 10.
številka TV 15

Posebno pozornost mi je vzbudil članek »Mussolini v Idriji« Karla Makuca, ki ste ga v uokvirjenem prostoru objavili v 10. številki TV 15, ki je izšla 13. oktobra 1977.

Naj še enkrat povem, za kaj gre:

Omenjeni tovariš se je mudil v Idriji kot izletnik ter zagledal v središču mesta, tik ob glavni cesti, velik napis, natančneje povedano, izrek fašističnega diktatorja z njegovim podpisom. Za nameček sta bila na drugih straneh te lepe hiše še dva gesla istega »avtorja«.

Žal mi je, da tovariš Makuc ni v celoti prepisal obtožena gesla, saj bi širša javnost le tako zvedela, kaj se dogaja v Idriji.

Ali res ni nikogar, ki bi te sramotne Mussolinijeve besede končno odstranil? Zanima me tudi, kakšni ljudje prebivajo v tej lepi hiši. Vse to je namreč vredno zgražanja in ostre obsodbe.

JAKOB DEBELJAK
Ulica pariške komune 2
p. Maribor

Zakaj se ne bi srečali puškarji?

Zanimivo bi bilo tudi, da bi kdo opisal,
kako so nastajale popravilnice orožja

Odločil sem se, da napišem nekaj vrstic v zvezi s »srečanji«, če bi jih hoteli objaviti v TV 15, katerega naročnik sem že vrsto let.

Do sedaj je bilo že veliko srečanj in to različnih partizanskih enot, ničesar pa ni bilo doslej storjenega, da bi se srečali partizanski puškarji! Le-ti so popravljali razno orožje, izdelovali novega ter ga izboljševali. Zanimivo bi bilo tudi, če bi kdo, na primer, opisal, kako so nastajale popravilnice orožja, kako je bila organizirana ta dejavnost. Predvsem pa bi rad, da bi se kdaj srečali puškarji iz Talčjega vrha, Semiča in Starih žag, ker čas hiti in tudi nas, puškarjev, je vedno manj.

Naj povem, da sem delal v tej dejavnosti in da sem prišel šele v novembru leta 1944 iz Gorjancev na Talčji vrh in to iz 12. SNOUB v šolo, kjer je bila delavnica 7. korpusa.

Pred kratkim sem v Novem mestu srečal »starega« puškarja, mislim po letih, tovariša Banovca, ki je rekel, da bo poskušal organizirati takšno srečanje, največ puškarjev je po Dolenjski.

Kako zanimivo bi bilo, če bi se po tako dolgem času pogovorili, kako je bilo v dneh, ko nas je pot vodila od Bele krajine preko Vrbovskega na Hrvaškem, od koder smo se peljali nekaj postaj tudi z vlakom. Na neki postaji, ne vem ji imena, smo izstopili in se utaborili v Čabru, odkoder smo se počasi pomikali na fronto in prispeli v Velike Lašče, kjer smo dočakali tudi osvoboditev Ljubljane.

Potem smo se takoj podali v osvobodeno Ljubljano, v katero smo prispeli ponoči in prespali v hotelu Majcen, ki je bil na Tyrševi cesti (danes Titovi) in zjutraj zajtrkovali še vedno po partizansko. Po nekajdnevem iskanju prostorov za našo dejavnost, smo se naposled utrdili v Tehnični srednji šoli v Trnovem, odkoder smo se naposled preselili v Parmovo ulico in od tod po letu dni in pol odšli v civil.

STANKO KRALJ
Kolodvorska cesta 30
p. Pivka

Pismo

Zelo me veseli, da mi je domicilni odbor mojega slovenskega bataljona Prve krajiške brigade v Ljubljani, posredoval TV 15, glasilo ZZZ NOV Slovenije in ZRVS Slovenije, saj sem tako dobil še enega, meni nadvse ljubega tovariša.

Zadovoljen sem s časnikom TV 15, posebno z res kvalitetnimi reportažnimi zapisi. Naj povem, da razen drugih slovenskih in srbskohrvaških časnikov, ki jih redno prejemam, komaj čakam in sem izredno vesel, ko me v tej, nekdanji Njegoševi »samostanski graščini« obišče moj ljubi TV 15.

Iskreno vam čestitam ob trideseti obletnici ustanovitve borčevske organizacije; sprejmite tudi moj mali, zgodovinski spominček, – plakat prvega kongresa ZB Slovenije, ki je bil leta 1948.

Tovariško pozdravljeni!

Prof. GORAZD DEKLEVA
(Njegošev) manastir
Podostrog
81310 Budva

PRIPIS UREDNIŠTVA: Hvala za lepe besede in, razume se, za zgodovinski spominček, ki bo našel svoje mesto ne le v našem uredništvu, marveč tudi na straneh našega časnika.

Obujanje spominov... S srečanja v Dolenjem Logatcu

Tiskovni sklad TV-15 je decembra 1976 ustanovil ustanovitelj časnika TV-15-republiški odbor ZZZ NOV Slovenije. Vanj prispevajo sredstva občinski odbori ZZZ NOV, zveze rezervnih vojaških starešin, družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične in delovne organizacije in posamezniki.

Sredstva, zbrana preko tiskovnega sklada, se uporabljajo za denarno pomoč glasilu ZZZ NOV in ZRVS Slovenije za premostitev težav ob raznih podražitvah papirja ter ob povečanju raznih drugih stroškov, ki jih zahteva sodobnejše urejanje in tiskanje glasila. Sredstva tiskovnega sklada se zbirajo na tekočem računu: Republiški odbor ZZZ NOV Slovenije, številka računa: 50100-678-45473/tiskovni sklad TV-15.

Ker letos kljub podražitvam tiskarskih storitev in drugih uslug naročnice nismo zvišali, nas pestijo denarne težave. Pozivamo vse družbenopolitične skupnosti, delovne in druge organizacije ter posameznike, da po svojih možnostih preko tiskovnega sklada pomagajo edinemu borčevskemu časopisu v Sloveniji. Le tako bomo lahko zagotovili redno izhajanje glasila!

RO ZZZ NOV Slovenije,
Uredništvo in uprava časnika TV-15

V tiskovni sklad so prispevali

Zveza prostovoljcev za severno mejo	din
Ravne na Koroškem	200,00
Občinski odbor ZZZ NOV Ljubljana-Bežigrad	1000,00
Občinski odbor ZZZ NOV Ljubljana-Siška	1500,00
Občinski odbor ZZZ NOV Izola	2000,00
Občinski odbor ZZZ NOV Tržič	1000,00
Občinski odbor ZZZ NOV Maribor	3000,00
Občinski odbor ZZZ NOV Šentjur pri Celju	500,00
Občinski odbor ZZZ NOV Laško	3000,00
Občinski odbor ZZZ NOV Hrastnik	1500,00
Krajevna organizacija ZB NOV Zdobrova-Sneberje	500,00
Mestna organizacija ZB NOV Nova Gorica	1000,00
Krajevna organizacija ZB NOV Murska Sobota	1600,00
Osnovna sindikalna organizacija sekcije za vleko Nova Gorica	2500,00
Anton Jež, Utik 29, p. Vodice	700,00
Tončka Brenčič, Obirska 27, Ljubljana	300,00
Jašo Krašovec, Srebrnjak 33, Zagreb	60,00
Anka Jurič, Janežičeva 21, Ljubljana	50,00
Ivan Lačen, Čecovje 18/b, Ravne na Koroškem	30,00
Silva Kovač, Kristanova 10, Ljubljana	60,00
Dedič Janka, Premrla Vojka	155,00
Emil Strniša, Čepovanska 2, Ljubljana	48,60
Ivan Mezgec, Kraigherjeva 9, Postojna	190,10
Srečko Šorli, Blejska Dobrava 10, Jesenice	429,30
Josipa Podbršček, Ulica talcev 9, Ljubljana	355,00
Andrej Pagon, Grajska 12, Tolmin	300,00
Pavla Rutar, Bukov drevored 29, Tolmin	140,00
Anka Bračun	86,50
Jolanda Kos, Letoviška 36, Portorož	132,90
Andrej Pegan, Kopriva 5, Dutovlje	43,25
Stane Simčič, Mlakarjeva 10a, Kamnik	389,25
Stane Pečar, Podlubnik 80, Škofja Loka	162,00
Vida Klatzer, Pahorjeva 10, Koper	500,00
Sonja Gomzi, Adamičeva 8, Ljubljana	100,00
Andrej Štoka, Marežige pri Kopru	500,00
Jožefa Vende, Podmelec 36, Klavže	300,00
Leopoldina Novak, Šmartinska 14, Ljubljana	75,00
Rado Škraba, Brejčeva 2, Ljubljana	70,00
Amalija Škof, Brejčeva 4, Ljubljana	70,00

Skupaj do 19. oktobra 1977 24.526,90

» V pregnanstvu « na Rabu

Minuli petek, 28. oktobra, so spominsko pokopališče internirancev na Rabu obiskale delegacije republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov Slovenije, predstavniki republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske, občinskih odborov Reke in občin Rab, ter predstavniki skupščine občine Rab, da bi se pogovorili o skupnem urejanju in popravilih na spominskem pokopališču internirancev. Ob tej priložnosti je delegacija republiškega odbora ZZB NOV Slovenije pred spomenik položila venec.

Konec julija leta 1942 so v »Koncentracijsko taborišče za civilne vojne internirancev Rab« začeli prihajati prvi interniranci iz tako imenovane Ljubljanske pokrajine in dela nove Kvarnerske pokrajine. Italijanske oblasti so na severozahodni strani Raba, med zalivoma Kampor in sv. Eufemije, že v začetku julija imele pripravljeno taborišče pod šotori s šeststo ležišči, pripravljale pa so še taborišče z deset tisoč ležišči. To taborišče je bilo pripravljeno za prisilno izselitev Slovencev in vseh »tujerodcev«, kar je 31. julija 1942 med svojim obiskom v Gorici potrdil tudi Mussolini, ko je v svojem govoru dejal: »Nimam nič proti, da se prebivalstvo Slovenije množično internira.«

V juliju 1942, ko so začeli prihajati prvi interniranci, v taborišču razen primitivnih kuhinj in umivalnic v lesenih barakah, ni bilo nobenega poslopja. Interniranci so si morali sami postavljati šotore in v vsakem je bilo stisnjenih šest ljudi. Vse do konca januarja 1943, ko so začeli postavljati lesene barake, v taborišču tudi ni bilo pravih stranišč.

Ob kapitulaciji Italije so zaporniki razorožili italijanske vojake, iz internirancev pa je bila sestavljena Rabska brigada.

Oktobra in novembra 1942 je bilo v taborišču okrog trinajst tisoč internirancev, naslednji mesec pa jih je bilo zaradi hitre umrljivosti že precej manj. Januarja naslednje leto so se zaradi zavezniških zmag razmere v taborišču precej zboljšale in zato je bila tudi umrljivost manjša. Veliko internirancev so odpeljali tudi v druga taborišča, največ v Gonars, Treviso, Padovo in Renicci.

Taborišče na Rabu je delovalo od julija 1942 (natančen datum ni znan) do kapitulacije Italije in skozi to taborišče smrti je šlo okrog petnajst tisoč ljudi. Največ je bilo Slovencev, precej pa je bilo tudi Hrvatov iz Gorskega kotarja in Kastavščine, maja 1943 pa je prispel v taborišče tudi prvi transport Židov, ki so pobegnili pred ustaši na ozemlje, ki so ga zasedli Italijani.

Natančno število žrtev rabskega taborišča ni znano, ker so bili Italijani pri evidentiranju umrlih zelo malomarni. Sprva so novorojene otroke in umrle vpisovali v rojstne in mrliške liste v cerkvi sv. Eufemije, ko pa se je število umrlih močno povečalo, so evidenco prevzele vojaške oblasti, ki pa so marsikatero žrtev zamolčale. Nobena skrivnost tudi ni bila, da sta v skoraj vsaki krsti bila dva umrla inter-

niranca. Tako je evidentiranih žrtev rabske morije 1013 (od tega 329 Hrvatov, drugo pa so večinoma Slovenci), resnično število umrlih pa je sigurno še precej večje.

★

Leta 1953 sta žrtvam rabskega taborišča republiška odbora ZZB NOV Slovenije in Hrvatske uredila spominsko obeležje, ki sta ga pozneje tudi skupno in v sodelovanju z občino Rab tudi vzdrževala. Kot spominsko obeležje je urejeno celotno pokopališče, obeleženo pa je tudi taborišče in cerkev sv. Eufemije, kjer so bili pokopani prvi interniranci. Grobovi ležijo med drevjem in so označeni z majhnimi bronastimi ploščami, na katerih so zapisana imena umrlih in številke grobov. Sčasoma je bron dobil svojo značilno patinasto barvo, ki se lepo ujema z okoljem. Nekaterim obiskovalcem pa, vsaj tako zgleda, takšna barva ni všeč, zato so napisane plošče premazali s srebrno barvo in tako naredili kič. Pokopališče je kulturni spomenik, ki ga ne bi smel urejati vsak po svoje. Res je, da so pri urejanju nekatere pomanjkljivosti, da nekatere stvari niso bile dokončane in so takšne še danes, vendar tudi sama pokrajina zahteva svoje. Menim, da bi bilo preveč op-

timistično pričakovati, da bi v tako suhem podnebju vse leto rasla zelena trava. Prav tako vpliva podnebje na mozaik in na kamnito streho nad njim, ki jo uničuje vlaga (pri tem je bila narejena napaka projekta, ker ni bil izbran domači kamen) in jo bo potrebno zaščititi. Tudi same oznake poti do spominskega pokopališča so pomanjkljive in jih bo potrebno obnoviti. Prav tako bo treba postaviti ob vhodu primerno legendo z najpomembnejšimi zgodovinskimi podatki v več jezikih, manjka pa tudi dokumentacija o grobovih, ki bi služila za lažjo orientacijo obiskovalcem.

O vseh teh pomanjkljivostih so se pogovarjali predstavniki obeh republiških odborov ZZB NOV, republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov Slovenije ter predstavniki občine Rab. Spominsko grobišče so obravnavali kot kulturni spomenik, za katerega je dolžna skrbeti celotna družba, da bo še bolj urejeno kot je danes (tudi v knjigi vtisov je zapisano, da je pokopališče »zgledno« oskrbovano). V skladu s tem dogovorom so si razdelili tudi naloge, da bodo obstoječe pomanjkljivosti odpravljene vsaj do velike proslave, ki bo na Rabu prihodnje leto.

MILAN VOGEL

Dejavnost zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Delegacija žena Angole na obisku pri ZZB NOV Jugoslavije

Delegacija organizacije žena Angole, ki jo je vodila Ruth Netto, je obiskala zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije, kjer se je pogovarjala z Brankom Golovcem in Vlajkom Bajićem sekretarjema komisij zveznega odbora, Angolsko delegacijo sta seznanila z značajem in osnovnimi usmeritvami delovanja ZZB NOV Jugoslavije na mednarodnem ter notranjepolitičnem področju in še posebej z izkušnjami pri reševanju specifičnih problemov borcev in invalidov.

Kosta Nadj je sprejel P. Hanssena

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije armadni general Kosta Nadj je pred dnevi sprejel norveškega književnika P. Hanssena. Ob tej priložnosti je norveški pisatelj poklonil generalu Kostu Nadju svojo knjigo o kragujevškem oktobru, ki je bila pred kratkim objavljena v srbohrvaščini.

Tri dni pozneje je v okviru tradicionalnih svečanosti v Kragujevcu predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije armadni general Nadj norveškemu pisatelju izročil plaketo ZZB NOV Jugoslavije kot izraz priznanja za prispevek k afirmaciji protifašističnega boja in sodelovanja med narodi Jugoslavije in Norveške.

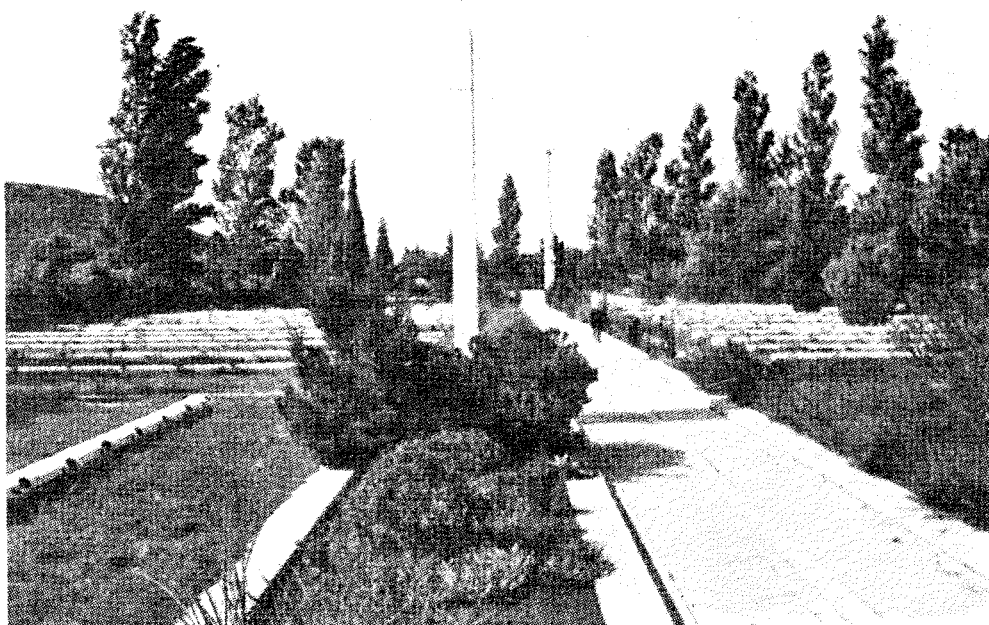
Delegacija ZZB NOV Jugoslavije v Franciji

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije, ki jo je vodil podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Andra Milanović, v njej pa sta bila še član zveznega odbora ZZB NOV Mehmed Hodža in podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV SR Makedonije Jovko Jovkovski, je bila oktobra v Parizu, kamor jo je povabila Nacionalna federacija udeležencev odpora, deportirancev in internirancev (FNDIRP).

V času obiska v Franciji se je delegacija ZZB NOV Jugoslavije pogovarjala s FNDIRP o možnosti medsebojnega sodelovanja in o aktivnosti obeh organizacij na mednarodnem področju ter o nekaterih aktualnih akcijah borcev, ki so širšega pomena.

»Dragi moji sotrpini. Danes vas ponovno obiskujem. V mislih sem z vami in vas pomilujem, ker niste bili z nami v prvih vrstah pri razoroževanju te strašne fašistične pošasti. Tudi to vam ni bilo dano, kar je nam bilo, da smo se dalje borili z orožjem v roki in maščevali vse, do konca, kapitulacije glavne fašistične zveri.«

A. Gašperšič,
Ljubljana
10.

Septembra leta 1942, so me ob veliki italijanski ofenzivi ujeli Italijani, ko sem prišel iz Ljubljane, kjer sem obiskoval gimnazijo, na počitnice. Bil sem član Sokola in delal z napredno mladino, pionirji in skojevci na tem področju. Za mojo politično dejavnost so preko domačih izdajalcev zvedeli tudi Italijani. Po zaslišanju v osnovni šoli v Šmarjeti in Beli cerkvi in nato v novomeških zaporih sem zvedel, da Italijani vedo za moje politično delo, le tega, da sem bil tudi sekretar skoja, jim ni še nihče povedal. Moj položaj je poslabšalo še to, da je bil brat Albin že med partizani.

Iz Novega mesta so nas v živinskih vagonih prepeljali v ljubljanske zapore. Meni je bilo takrat 18, bratu Cirilu, ki je bil prav tako zaprt v novomeških zaporih kot skojec, pa komaj šestnajst let.

Zaporniki smo bili razdeljeni v tri skupine. V prvi so bili zaporniki, ki jim niso mogli dokazati nobene krivde in so bili spuščeni domov, druga skupina je bila ustreljena 17. septembra 1942 blizu Semiča, tretjo skupino pa so odpeljali v ljubljanske zapore in nato v internacijo. Brat Ciril je bil v skupini, ki je bila spuščena domov, vendar so ga pridržali in je moral tudi on pozneje, skupaj z eno leto starejšim bratom Borisom, prehoditi pot skozi zapore in internacijo, da se je končno skozi Italijo vrnil na Primorsko, kjer se je vključil v partizanske enote.

V ljubljanskih zaporih, v tako imenovani »belgijski kasarni«, sem bil zaprt s skoraj nepoznanimi tovariši. V komaj 25 m² velikem prostoru je bilo okrog deset zapornikov, največ mladih fantov in nekaj zrelih mož. Na tleh je bil lesen pograd, na katerem smo ponoči ležali tesno eden ob drugem brez odej. Mene so ujeli v kleti pri sosedu, kjer sem mlel jabolka, in me odpeljali kar v hlačah in v srjaci s kratkimi rokavi, zato me je močno zeblo. Opoldne smo dobili krožnik makaronove juhe brez kruha, pa tudi na potrebo smo lahko šli samo enkrat na dan v komando, kar pa smo ob tako pičli hrani kar dobro prenašali. Tudi kaditi in glasno govoriti nismo smeli.

Prihajali so vedno novi zaporniki in v eni izmed skupin sem zagledal tudi brata Cirila. Zaprte so bile tudi ženske, ki pa so, na moje presenečenje, bile precej bolj hrabre od moških, saj so si upale celo peti partizanske pesmi, kar je bodrilo tudi nas. V našo celico so pripeljali močno shujšanega in od sonca ožganega tovariša, ki nam je povedal, da prihaja iz taborišča na Rabu. Njegovo pripovedovanje o taboriščih je bilo strašno. Z nami je bil zaprt tudi Josip Prosen. Ker je bil pilot, sem njegove zgodbe še posebno rad poslušal. Najbolj pa se spominjam treh bratov, Valentina, Jo-

Fašisti so pripravili trideset krst

Krvava ulica

Sredi običajnega družinskega popoldneva sem se nenadoma zdrznil in družini skoraj vojaško ukazal, naj molčijo. Radovedno so me spraševali, jaz pa sem samo dejal. »Bodite tiho in poslušajte imena talcev, med katerimi bi moral biti tudi jaz!« Na stežaj sem odprl kuhinjsko okno, ki je gledalo proti poljanski gimnaziji in z vso družino sem v stolpnici na Streliški ulici poslušal prek zvočnikov brana imena talcev.

To je bilo 13. oktobra leta 1962, ko je krajevna skupnost Poljane v Ljubljani pripravila komemoracijo v spomin na štiriindvajset talcev, ki so jih Italijani ustrelili 13. oktobra 1942, da bi se maščevali za smrt izdajalskega bana Natlačena. Nekaj mesecev pred komemoracijo sem se preselil iz Brežic, zato sem jo prvič poslušal.

sipa in Ivana Kogovška, ki so bili doma nekje okrog Podsmreke. Stari so bili med dvajset in trideset let. Ujeli so jih belogardisti in izročili Italijanom. Pripovedovali so, da so bili nekaj časa zaprti v nekem farovžu v kleti, kjer so bili brez hrane in vode. Ko so prosili župnika in kuharico, naj jim pri- neseta vode, sta odgovorila: »Za vas je strup, ne pa voda!« Posebno nemirni smo postali ob novici, da je ban Natlačen prejel zaslužen kazni in da bodo Italijani iz maščevanja ustrelili trideset talcev, ki jih bodo zbrali med zaporniki. Italijanski vojaki so se s to resnico nad nami strašno izživljali.

Dan ali dva pred streljanjem talcev je eden izmed bratov Kogovškov, mislim, da je bil najmlajši, napisal pismo materi ali zaročenki in ga skupaj s sto lirami vrgel skozi okno italijanskemu stražarju, da bi ga oddal v

poštni nabiralnik. Stražar je prikimal, da bo to naredil, takrat pa je prišel k njemu neki belogardist, mu iztrgal pismo in ga odnesel v komando. Kmalu je v celico privihral komandir straže z enim vojakom, mahal s pismom in lirami, nato pa sta Kogovška neusmiljeno pretepla. Rane se mu niso nikoli zacelile, ker je bil v skupini ustreljenih talcev.

Nekaj dni pred odhodom zapornikov v internacijo sta naju z bratom obiskali mati in sestra Vera. Ves čas pogovora je stal ob strani oborožen izdajalec, ki nam je dejal, da se lahko pogovarjamo le pet minut, pa še budno je pazil na vsako našo besedo. Mama mi je prinesla nekaj perila, puloverje ter blazinico, papir in svinčnik pa je izdajalec takoj vzel. Obljubila je, da bo čez nekaj dni prinesla še na olju prežgano moko, da jo bomo dajali v skoraj nezabeljeno hrano.

Brata Cirila so čez nekaj

dni odpeljali z drugimi zaporniki v internacijo v Gonars, od tam pa v Renicci, kamor je nekaj dni pozneje prišel še brat Boris. Mene so že na dan obiska prestavili v drugo celico, kjer je bilo prav tako okrog deset zapornikov.

Dne 13. oktobra 1942 sta že jutraj prišla v celico dva oborožena fašista in dejala, naj se javi pet fantov. Ker so mislili, da bo treba opraviti kakšno delo, so se kmalu javili. Med njimi je bil tudi brat Ciril, ki je še bil v tej celici. Poklical sem ga, naj se vrne in ubogal me je. Fantje se niso nikoli več vrnili in še danes ne vem, ali so bili ustreljeni kot talci ali ne.

»Kako to, da si ostal živ, čeprav si bil v Novem mestu zaprt med talci, ki so bili ustreljeni blizu Semiča, in v Ljubljani med talci, ki so bili ustreljeni pred poljansko gimnazijo?« so me povprašali otroci.

»Verjetno me je rešilo naključje, da je šest ljudi,

ki so bili določeni za ustrelitev, ostalo živih in so bili poslani v internacijo, še bolj verjetna pa je možnost, da me je rešilo potrdilo, ki ga je dobil oče v komandi v Novem mestu s tem, da je podkupil italijanskega komandanta in domačega izdajalca Svetka, ki je živel včasih v Šmarjeti, s svinjskimi šunkami in slivovko. Na potrdilo je v italijanščini pisalo približno takole: »Ker je gospod Beretič Alojz iz Šmarjete pošten trgovec in posestnik, ki spoštuje zakone italijanske države, ne storite nikomur od njegovih otrok nič žalega!«

Potrdilo je oče prinesel v zapor in oddal zasliševalcu v Novem mestu. Čez nekaj dni so me zaprli v drugo celico, od koder so me čez nekaj dni odpeljali v ljubljanske zapore. Vrnili so mi tudi potrdilo, ki sem ga v Ljubljani spet oddal zasliševalcu. Potrdila mi sicer niso vrnili, premeščen pa sem bil v

drugo celico, kjer je bil tudi brat Ciril in skupaj so naju odpeljali v internacijo namesto na streljanje,« sem zaključil svojo pripoved.

Ob pisanju tega članka sem stopil v sosednjo Ulico talcev, kjer je stanoval izdajalski Natlačen, da bi od živčnih stanovalcev kaj več zvedel o krvavi drami 13. oktobra leta 1942. Največ mi je povedala prof. Vlasta Tomišek, ki še danes stanuje v sosedni hiši.

»To so težki spomini,« je dejala prof. Tomišekova. »Nekatere podrobnosti sem že pozabila, nekatere pa ne bom nikoli. Dobro sem poznala Natlačena in njegovo družino, saj smo bili sosedje in smo se videli vsak dan. Natlačena je ustrelil v duhovnika preoblečeni ilegalec – ki je izvršil sodbo ljudskega sodišča – saj ga drugače njegova žena ne bi spustila v hišo. Italijanski stražar je stal na drugi strani poljanske gimnazije in ni mogel ničesar storiti, ko je pritekel na klice Natlačenove žene. Ilegalec je že stekel v sosedno ulico, kjer ga je čakal tricikel in se odpeljal kot trgovski pomočnik v črni halji, ker je bilo takrat v navadi, da so trgovski pomočniki prevažali potrebščine s triciklom. Ilegalec je srečno pobegnil.

Ko sem se 13. oktobra vračala z Ambroževega trga, je bila današnja Ulica talcev zaprta. Zaslišala sem streljanje, ki se je večkrat ponovilo. Čez nekaj časa je pripeljalo v ulico nekaj italijanskih kamionov s fašisti ter nekaj praznih, s katerimi so odpeljali ustreljene talce. Slišala sem, da so bili talci zaprti v poljanski gimnaziji in da so jih od tam vodili na streljanje pred Natlačenovo hišo. Pravili so, da so tisti dan namerali ustreliti petindvajset talcev in da je lastnik ljubljanskega »Daj-dama« tovariš Zupan, ki je bil slabega zdravja, padel v nezavest in so ga začasno odpeljali na zdravljenje, pozneje pa se je odkupil z večjo vsoto denarja. Natlačena žena, ki je videla streljanje talcev pred svojo hišo, je tudi sama prosila Italijane, naj ne streljajo nedolžnih ljudi, saj je zvedela, da imajo fašisti pripravljenih trideset krst, ne vem pa, koliko je to njeno posredovanje pomagalo, da niso ustrelili vseh določenih talcev. »Moja sestra,« je nadaljevala prof. Tomišekova, »ki je stanovala zgoraj, ni vedela, kaj se pred hišo dogaja. Ob streljanju je pogledala skozi okno in videla fašiste, ki so s pištolami streljali na tleh ležeče talce. Drugega se ne spominja,« je zaključila pripoved prof. Tomišekova.

Po tej surovi akciji fašistov jih je večina ljudi še bolj zasovražila in si še bolj prizadevala, da bi bila domovina čimprej svobodna. »Ta zemlja je sveta,« so dejali ljudje za današnjo Ulico talcev, ki je bila vsa krvava in še dolgo niso hoteli stopiti nanjo.

Miran Beretič

Bratje Beretič, slikani ob srečanju v osvobojeni Ljubljani maja 1945. Od leve proti desni: Miran, Albin, Boris in Ciril

Niso mu verjeli, da je bil partizan

SIMO: »Ne poznate me. Tudi oni me niso hoteli poznati. Govorili so, da sem se kdo ve od kod priklatil, da partizanov verjetno niti videl nisem. Prekletu, zgrizel bi jih. Prišel sem, da bi vam pokazal, kar sem iskal več kot trideset let. Tu, na teh papirjih piše, kaj je bil Simo.«

Lepo počasi, ga mirim, ko z razburjenim glasom reže zamegljeno dopoldne. Pred menoj je svezjen dokumentov, fotografije so na mizi in v časopisni papir zavita odlikovanja. Predlagam mu, da začneva zgodbo v Divoselu, na tistih treh jutrih zgarane zemlje, kjer sta oče in mati skrbela za deset otrok. Brat Iso je bil vrsto let kasneje v Bosiljevem komandant bataljona 6. Liške brigade, Janko je bil komandant brigade v 16. Vojvodinski diviziji, Bogdan je partizanal nekje okrog Zagreba, Marka so pahnili za zico – v Dachau, očetu so ustaši odrezali glavo...

SIMO: »... Ribe in rake sem lovil in s tako prisluženimi dinarji sem se šolal, v Gospiču. Oče je raztovarjal vagonne in iz tedna v teden je bila njegova hrbtenica bolj upognjena. Šestnajst let sem imel, ko sem šel v podoficirsko šolo v Zagreb. Tam boš imel vsaj za jesti, mi je rekel oče. Vedel je, da bi rad postal advokat. Toda...«

Divoselo! Požigali so, pobijali, mučili in posiljevali. Ni naključje, da je bila ta kraj med prvimi ime-

novan za herojsko vas. Divoselo, pravi Simo, je vas junakov in herojev. Tod je delovala 6. Liška brigada.

Ob kapitulaciji starojugoslovanske vojske je bil Simo na Sušaku, v drugem planinskem polku. Komandant Popović je celo enoto predal Italijanom. Tako je Simo prišel v ujetništvo v bližino Vidma, od tam pa v Alghero, kjer so ujetniki garali v rudniku. Približno tisoč jih je bilo, najrazličnejših narodnosti. Simo je bil med tistimi šestimi ujetniki, ki so v rudniku organizirali »štrajk«. Da bi se izognil sojenju, je zaigral živčnega bolnika. Poslali so ga v umobolnico v Cagliari, pa v Bergamo, od koder je pobegnil v Križ pri Trstu. Bilo je to leta 1942, ko je začelo zeleneti drevje.

SIMO: »... Po nekaj mesecih mi je uspelo dobiti vezo za odhod med partizane na Krasu. Postal sem borec Kraške čete in kasneje Južnoprimorskega odreda. Postal sem komandir čete. Bil sem trikrat ranjen. Najhuje je bilo, ko sem jo staknil v glavo – v Šampolaju pri Trstu. Poslali so me v bunker v Sveto, nazadnje sem se znašel v Beli krajini, od koder so me nameravali poslati v Bari. Tja pa nisem hotel. Odšel sem čez Velebit, proti Zadru.«

Simo, da ne bova pozabila na ženo. Menda si jo spoznal v Kregolišču na Krasu, kjer sta se tudi poročila. Poroka da malo takih! Olga je bila skojevka

in kasneje partizanka v južnoprimorskem odredu. S Simom sta se poročila leta 1944, natančno 4. julija. Opoldne je prihitel štabni kurir z vestjo, da bo ob enajsti uri (zvečer) poroka. To je pomenilo, da so po dolgem času iz Like prispeli vsi potrebni Simovi osebni dokumenti. Olga je šla brž v lov za moko, da bi spekla vsaj nekaj sladkega za partizanske poročne svate. Lepo je bilo, se spominja Simo in tisti »DA« sta rekla nekaj pred polnočjo. Takrat pa so se oglasili mitraljezi in kmalu tudi kliči: »Bežite, Kettnerjeva banda prihaja!«

SIMO: V Zadru sem postal komandant bolnišnice, enako dolžnost so mi zaupali v Ankaranu, kjer sem ostal do leta 1946, ko so me upokojili.

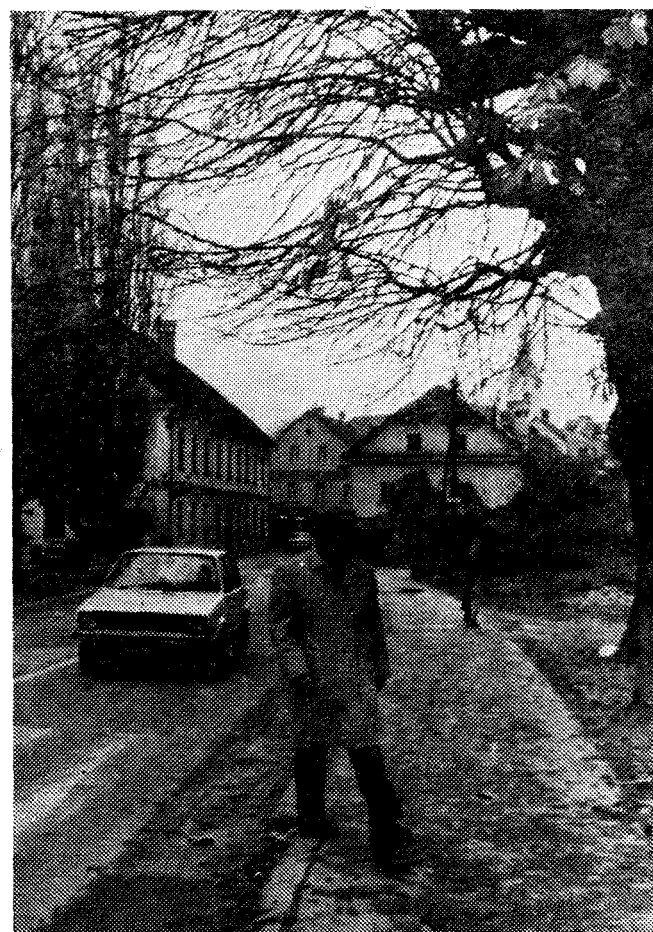
Vidiš, to je del moje osebne izkaznice in šele sedaj bi ti lahko povedal, tovariš, podrobnosti, ki jih še vedno doživljam v polsnu ali neprespanih nočeh. Izgubil sem očeta in mater – ubila jo je bomba. Padla sta brata Iso in Janko in med vojno sem izgubil najdražjega prijatelja in tovariša, komisarja Milana. Takrat sem bil komandir minerske čete. Trije smo odšli minirati most. Milan je po nesreči stopil na mino in razneslo ga je – skupaj z mostom. Sam sem bil takrat ranjen v glavo... pa pešačenje do Zadra – dva meseca in pol in kdo ve koliko deset spopadov s sovražnikom...«

Po vojni? Simo bi rad delal, čeprav je bil živčno bolan. Dali so mu mesto vratarja v občinski hiši v Kamniku pa enako delovno mesto v Alpemu... Rezervni kapetan sem, si je najprej dopovedoval, pa naj grem za vratarja? Če že, potem je hotel biti odličen vratar. Hvalili so ga, mu dajali priznanja. Šel je na delovno akcijo v Novi Beograd, bil je komandant delovne brigade za sečnjo gozdov v Kamniški Bistrici, bil je – bil je povsod dober delavec, kot je bil zgleden partizan med narodnoosvobodilnim bojem. Disciplina in natančnost pa sta mu včasih tudi škodila. Kadar so ga udarili s spačeno resnico, so se oglasili njegovi živci, njegova bolezen, zaradi katere so ga tudi odpustili iz Jugoslovanske ljudske armade.

SIMO: »... Najhuje mi je bilo, ko so govorili, da nisem bil med partizani, da sem prišel kdo ve od kod. Zdaj, zdaj me že več let pustijo pri miru, v meni pa je telo kar naprej. Hotel sem jim dokazati. In pred dnevi, ko sem prišel na sestanek Združenja borcev, sem jim pokazal papirje. Govoril sem petnajst minut. Tovarishi v dvorani so mi zaploskali. Mislim, da so mi takrat vrnili moje partizansko ime, da sem spet postal CRNI.

In ko se je Simo tistega dne vrnil domov, je vzel iz predala v časopisni papir zavita odlikovanja: medaljo za hrabrost, orden za hrabrost, orden zaslug za narod in bil je miren kot najbolj spokojno kamniško dopoldne.

SILVO TERŠEK

Simo Gregorčič-Crni

Simo Gregorčič z ženo Olgo leta 1946

Partizan Franc Markuža je imel devetnajst otrok, dva sta padla v narodnoosvobodilnem boju. Zadnji v družini se je rodil Berto. Ob njegovem rojstvu je pisal Simo tovarišu Titu. Prosil ga je, da bi postal boter devetnajstemu Markuževemu otroku. Predsednik republike je predlog sprejel. V Kregolišče je prispel njegov odposlanec tovariš Miha Marinko. S seboj je prinesel Titove čestitke in lepo darilo. Bilo je to leta 1957.

Čemu je tebi smrtna sila življenja moč in kras pustila...?

Tiho od nas ste odšli, tovariši, v noč brez povratka. Prav kakor listje na drevju, tako so rodovi človeški! Sape razvejajo listje po tleh, za njim pa spet drugo gozd zeleneči požene, ko pridejo ure pomladne! Isto je z rodov ljudi: ta raste, a drugi premine!

Žal, tako je življenje. Le dejanja ostajajo globoko zapisana v srcih ljudi, v narodu. Neizbrisljiva so. Slava mine kot človek!

Cerkev, spomenik s parkom in nekdanji »farovž« z mučilnicami v kleti na Urhu se utaplja v megli. Nekoč, če je to sploh »nekoč« za vsa grozodejstva, ki so se dogajala še pred tremi desetletji in pol, se je Urh utapljaj v krvi. V krvi zavednih Slovencev. Kako strašna slepota je človeka. Slovenec mora Slovenca brata...

★

Osnovna šola Toneta Trtnika-Tomaža v Sostrem, streljaj oddaljena od Urha. Z učenci osmega A in Brazreda ANDREJO LUNKA iz Dobrunj, LILJANO CURK iz Sadinje vasi, MIRANOM ŠUBELJEM iz Podmolnika, BRANKO SALKIČ iz Dobrunj in ZDRAVKOM POTOKARJEM iz Podlipoglavja kramljamo o naši revoluciji, o neustrašnih borcih, talcih, Urhu, izdajalcih...

Bilo je negde u zemlji seljaka na brdovitom Balkanu...

Andreja: »Naši rodoljubi počivajo v skupnih grobnicah na Urhu, Rabu, Kragujevcu, Begunjah, Rižarni...«

Liljana: »Urh, Rab, Duga pri Begunjah, Rižarna...«

Miran: »Urh, Rab, Kragujevac, Rižarna...«

Zdravko: »Urh, Gonars, Rab, Kragujevac...«

Branka: »Urh s spomenikom žrtvam in muzej v nekdanji cerkvi v besedi in sliki ponazarja razvoj bele garde in domobranstva.«

Kragujevac – četa dijakov in profesorjev umre junaške smrti. Šele strel iz strojnica za vedno ubijejo pesem iz njihovih grl. S tem, ko so umrli, so postali nesmrtni in simbol ter zgled nam mladim.

Jasenovac – ustaško sadistično taborišče, Rab otok smrti, Kozara – grobnica tisočev rodoljubov, Tjentište, Gonars, Begunje... Grozno!

Na tiho goro ozka cesta vodi... Popotnik, ki po cesti tej hodiš, postoj za trenutek, dejanja svoja sodi!

Andreja: »Urh je bil klavnica naših zavednih ljudi. Zahtevali so le svobodo, dobili so smrt. Kako kruta je usoda človeka!«

Liljana: »Urh – belogardijska postojanka – mučilnica... Spomenik je simbol trpljenja naših ljudi, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo!«

Miran: »Urh je bil med vojno postojanka slovenskih izdajalcev in množično morišče ter skupni grob zavednih Slovencev!«

Zdravko: »Urh je spo-

Jesen. Megla. Leto počasi vene. Skozi prosojno meglo se svetlikajo plamenčki svečk, kot iskre iz stare sopihajoče lokomotive. Vsaka svečka, vsak njen plamen pomeni, da je nekoč bilo to življenje, ne eno, deset, cela stotnja življenj! Njihova smrt pomeni naše življenje – to je naša svoboda in svoboda smo mi!

Domovina je ena, nam vsem dodeljena...

min na čase, ko so se morali naši ljudje boriti za svojo zemljo, za svoje pravice, bil je klavnica zavednih rodoljubov!«

Branka: »Urh je živ dokaz trpljenja nekega tepanega in zaničevanega naroda. Že misel na svobodo je bila zverinsko kaznovana. Žal pa so k temu prispevali svoj delež vaščani Dobrunj, Bizovika, Zadvara, Sostra...«

Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!

Andreja: »Izdajalec je tisti, ki v najtežjih trenutkih obrne hrbet domovini!«

Liljana: »Izdajalec je lahko tudi v svobodni domovini, to je tisti, ki izda prijatelje, njegove skrivnosti, ki jih je zaupal samo njemu. Kdor izda prijateljeve skrivnosti bo v težkih trenutkih tudi domovino!«

Miran: »Izdajalec je človek, ki se bori proti svojemu narodu!«

Zdravko: »Izdajalci so tisti, ki so izdali svoj narod in samega sebe!«

Branka: »Izdajalec – je na svetu še kaj bolj sramotnega?!«

Biti mlad v težkih časih, to se pravi brez mladosti biti mlad!

Andreja: »Splošni ljudski odpor pomeni, da se vsi državljani skupno upremo morebitnemu na-

silju. Pri tem moramo organizirano sodelovati prav vsi, od otrok, do starejših. Na to se moramo dobro pripraviti. Izkušnje uče in opozarjajo!«

Liljana: »Besedo SLO pojmem kot enoten in neustrašen boj do zadnjega diha. Moja dolžnost bi bila, da bi v njem sodelovala, kot so sodelovali naši vrstniki pred mnogimi leti. Mlada sem še in si vojnih grozot pravzaprav v celoti niti ne predstavljam, vendar bi bila v vsakem trenutku pripravljena sodelovati z našim narodom.«

Miran: »SLO, to je odpor vseh ljudi proti sovražniku. Na ta boj se moramo pripravljati vsi, ne samo naša armada!«

Zdravko: »Pod SLO pojmem enoten upor proti nekomu, ki bi se mu ponovno zahotelo naše zemlje in svobode...«

Branka: »Vloga nas mladih v SLO je podobna tisti, ki so jo imeli kurirji med vojno. Skrivaj so zbirali hrano in orožje, skrbeli za zveze in ranjence in spodbujali ljudi k organiziranemu uporu!«

Vemo, svoboda je prečuden sad, ki ti ne pade v roke sam z drevesa. V vroče strme, ki vihar jih stresa, sam moraš ponj...

Andreja: »Z zmago v revoluciji smo postali samostojni, postali smo na svoji zemlji svoj gospodar!«

V cerkvi svetega Urha se več ne oglašajo zvoni. Nekoč tudi kovina onemi

Liljana: »Naše partizane in borce za svobodo je družila velika ljubezen do domovine, vera v končno zmago, vera v svobodo. Kaj je še lepšega za zaničevan narod kot svoboda! In koliko krvi je bilo treba preliti in koliko gorja zaužiti za vse to! To se ne pozablja!«

Miran: »Naši ljudje so si izbojevali svobodo z revolucijo, z žrtvami, ki jih ne bomo nikoli pozabili!«

Zdravko: »Naša revolucija je bila socialistična, borili smo se in se še bomo za mir in sožitje med narodi.«

Branka: »Rajši vojno, kot pakt z Nemci. Jugoslovanska vojska se je v trenutku razblinila v nič. Na čelo je stopila KPJ, ki se je najbolj zavedala kako kruta usoda čaka naš narod, če se ne upre. KPJ je bila vseskozi na čelu množic. Hitler je besnel. Nad nas je poslal celo peto armado. Zaman! Človeka lahko uničiš, narod in njegovo zavest nikoli! Italijanom je pošla Nemcem nekoliko pozneje. Vse to smo plačali s krvjo in žrtvami!«

Dokler ji bodeš zvesta ti, mladina, ničesar ne boš se domovina!

Andreja: »Če bi imela možnost bi svečke v spomin prižgala na številnih grobovih, ki so raztreseni po naših gozdovih.«

Liljana: »Svečko bom prižgala v spomin vsem mučenim in ubitim na Urhu in ob spomenikih padlih v naši okolici.«

Miran: »Če bi bil ptica ali veter bi prižgal svečke spomina k slehernemu spomeniku in grobu padlega borca.«

Zdravko: »Prižgana svečka in spomin na padle za svobodo je najmanj kar mi mladi lahko storimo...«

Branka: »Ob dnevu mrtvih sem prižgala svečko ob grobnici na Urhu, na grobu padlih partizanov v Sostrem in na grobu partizana na Pugledu. Če bi imela priložnost bi prižgala svečko tudi na grobu v Kragujevcu in še kje. Žal, to nam ni mogoče, zato bomo prižgali svečke tudi v mislih in vsaj nekoliko počastili spomin žrtvam, ki so morale umreti za našo prihodnost!«

V urhovski cerkvi je že zdavnaj utihnil zvon. Ne oglašajo več ne jutraj, ne opoldan in ne zvečer. Tudi ob praznikih ne! Dovolj je zvonil, ko so pod njenim zvonikom umirali ljudje, ki so nekoliko drugače mislili, kot tisti, ki so zvonili...

Skozi megleno kopreno se svetlikajo plamenčki sveč. Iz roda v rod, iz veka v vek, krvi gre tek, duh išče pot...

TONE URBAS

ANDREJA LUNKA

LILJANA CURK

MIRAN ŠUBELJ

BRANKA SALKIČ

ZDRAVKO POTOKAR

Objavljamo večji del vsebine humorističnega lista »JEŽ ZA ŽICO«, ki je izšel v koncentracijskem taborišču Dachau dne 1. junija 1945. Pod naslovom je bilo zapisano, da je to »prva in – upajmo – poslovilna številka«. Urednik lista je bil Emil Smasek, opremil pa ga je Božidar Pengov.

Dve partizanski zgodbici

To je bilo še v času, ko so bili v »Ljubljanski pokrajini« ali bolje rečeno po nekaterih mestih Dolenjske Italijani. Gre neko dekle iz Novega mesta čez blok. Ni prišla še daleč, ko ji pridejo po glavni cesti nasproti trije možaki. Po črnih, bujnih laseh in po bradah je spoznala, da so to junaki velikega fašističnega imperija. Po drugih znakih tega ni bilo mogoče spoznati – kajti bili so oblečeni kakor rajniki Adam v raju. S povešeno glavo in pod trebuhom sklenjenimi rokami ti trije nagci po cesti.

Dekletu postane nerodno, pogleda stran, ko pa so mimo, se le ozre za njimi. In kaj zagleda? Trije nagci korakajo po cesti – in tam, kjer hrbet svoje pošteno ime zgubi, imajo z rdečo barvo napisano:

DUCE

Dekle se ne more vzdržati in plane v glasen smeh. Tedaj pa se eden od njih okrene in ves rdeč od jeze zakriči: »Nikar se ne smeš! Za nami jih pride najmanj sto takih kot smo mi!«

Skozi Belo krajino je vozil tovorni vlak, namenjen na Hrvaško. Partizani ustavijo vlak, ga pregledajo in odkrijejo vagon poln masti. Takoj se prične raztovarjanje toliko potrebne robe, nekaj praznih kant pa vržejo nazaj in pošljejo vlak naprej v »Nezavisno državo Hrvatsko«.

Še prej pa je eden od njih napisal na ta vagon z velikimi črkami:

Domobranom čast,
partizanom mast, tebi dragi Ante,
nazaj prazne kante!

Repatriacija
»Heftlingov«

Iz koncentracijskega taborišča Dachau se še ni mogla izvršiti, ker vse zavezniške zasedbene oblasti v Evropi ne premorejo dovolj transportnih letal, da bi odpeljali pripornike – z njihovimi »organiziranimi« pritlikinami vred.

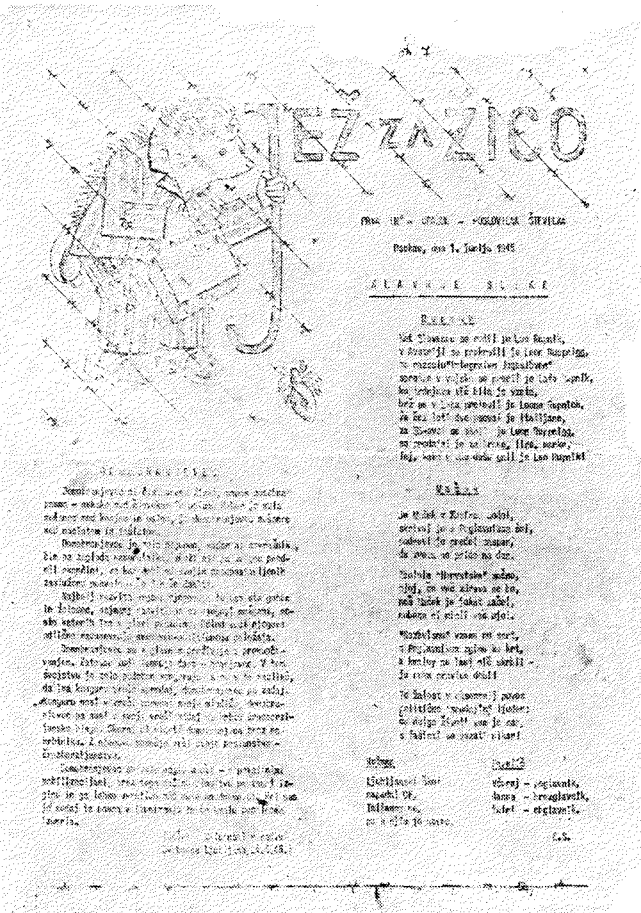
Izgubil se je Ključ

na razdelitev paketov Mednarodnega Rdečega križa. Kdor kaj ve o njem, naj to sporoči uredništvu pod šifro »Tisoči čakajo«.

Važno za vse bivše
člane SS!

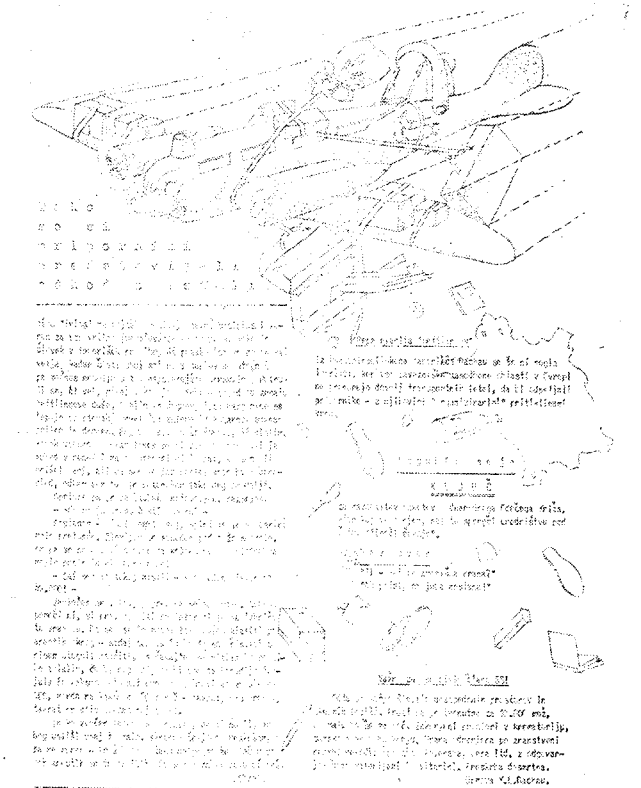
Odda se večje število nezasedenih prostorov in skupnih ležišč. Prostora je trenutno za 10.000 mož, in kmalu še za več. Zakurjeni prostori v krematoriju, samske sobe v bunkerju. Hrana odmerjena po znanstveni nemški metodi: špinacea, koleraba, repa itd. z odgovarjajočimi kalorijami in vitamini. Preskrba dosmrtna.

Uprava K. L. Dachau.

JEŽ ZA
ŽICO

Prva in – upajmo – poslovilna številka
Dachau, dne 1. junija 1945

Ta številka – to
sem namreč jaz.

Samo prizanesi mi tovariš, nikar se ne prenašli in ne reci: Ti boš govoril? Da, priznam, ta visoka številka dovolj jasno pove, kako nizko sem padel, nič drugega nisem kakor številka 59.464 – toda nikar ne misli, da tudi jaz nisem videl boljših dni. Z majhno zamudo sem v Dachau prispel, takorekoč čez jug sem potoval na sever, zato pa sem si mimogrede lahko ogledal še košček Italije, te bajne dežele sonca in ječ. Ah, Koper, belo italijansko mestoce na slovenski zemlji, in stara, siva kaznilnica prav tam, kjer valovi Koprškega zaliva butajo ob pečine. V najtežjih urah mojega življenja mi je koprška kaznilnica dvakrat nudila zavetje v senci svojih debelih zidov, a ko sem prvokrat stopil vanjo, je sama stopila vame, da mi je v srcu na veke ostal nanjo briček spomin.

Tam so mi prvokrat dali številko. Ampak kakšna številka je to bila! Če bi z njo na prsih stopil tu na Lagersko cesto, bi gotovo vsa cesta zijala za menoj! Bila je lepa, pristrčno majhna številka 321, Trecento Ventuno. Trecento Ventuno – to sem bil jaz, dokler sem bil ob redki pašti in sumljivem kruhu iz še bolj sumljive riževe moke deležen gostoljubja pod streho koprške kaznilnice. Od kraja mi je bilo skoraj malo nerodno – ne vem, kako je to, od malega sem ostal nekako babjeveren, v vseh rečeh vidim znamenja in pomen.

3, 2, 1 – da, da, sam sem si dejal, ne moreš si misliti bolj žive slike svojega propada – 3, 2, 1 – takole gre počasi nizdol z menoj in zdaj lahko pridem samo še na nič. Toda eno moram priznati: Niso mi zapisovali številke ne na prsi ne na stegna ne nikamor, samo neprestano so me vpraševali zanjo in tako sem si jo še globlje zapisal v srce in spomin. Da, tako sva se polagoma navezala drug na drugega, in Trecento Ventuno in jaz, da drug brez drugega ne bi bila mogla več živeti. Tako vam povem – če bi se bilo primerilo, da bi jo bil tiho popihal lepega dne in bi bil ta Trecento Ventuno v njihovih rubrikah ostal sam in zapuščen, bi bili gotovo telegrame in karabinerje razposlali na vse strani, da me privedejo nazaj. Ko se mi je nasmešnila takozvana svoboda in sem po dolgih mesecih, majhen in trepetajoč, kakor prvošolček pred katedro, stopil pred okence na tržaksem kolodvoru, da kupim vozni listek, se mi je zareklo in sem dejal: Trecento Ventuno! Da, tako se je ta prekleto Trecento Ventuno iz Kopa zagrizel vame, da sem ga nazadnje, nepočakan, da že vendar poljubim domači prag, zaklical namesto same Ljubljane.

Nu, da, ampak to so stare, pozabljene reči – za majhno zamudo, pravim, po ovinkih sem prišel v Dachau. Dali so mi številko – 59464. Le zapišimo jo, jaz si je ne bom zapomnil, nisem nanjo navezal svojega srca. Nalepili so mi jo na prsa in na stegno. – Ti si 59.464, tu jo imaš, da jo bo videl ves svet, niti sv. Peter ti je ne izbriše.

Pri duši mi je, kakor da sem se v eni zimi za deset let postaral. V dve gubi skrušen ležem po lagerski cesti, v koloni marširam na apel. Tovariš pred mano si vso pot gleda pod noge – da, imenitne čevlje ima, rjave, prav pravzaprav nekam rdeče rumene čevlje – če mu jih ukradejo, jih bo izmed 30.000 parov v taborišču lahko prepoznal. Včeraj, predvčerajšnjim jih je morda v paketu dobil od doma in zdaj je vso pot v skrbeh, da mu jih ne pomendra drhal. Tesno sem mu za petami, gledam te čevlje in se spominam, da imam prav pravzaprav slabe zveze z domom. Cela večnost bo že, kar sem dobil zadnje pismo. Ah, da, nesreča je samo, da mera žalosti in bede nikoli ni polna – zmerom ti življenje navrže še kakšno majhno skrb, sredi gneče in trušča ti zmerom ostane še kakšna tiha, čisto tvoja bolest. Links, links, links und links! In pred mano par teh čudovitih rdečih rumenih čevljev – tega mu pač ne smem prizadejati, da bi mu stopil na pete.

Tak prestopi se vendar, klada, – me nahnuli mož za mano in me odsune iz vrste. In ko stopi mimo mene, se zaničljivo ozre na številko na mojih prsih in se obregne: – Seveda, spet eden teh »krstinarjev« z 59.000! – S tem je bilo pač vse povedano, kaj bi bil mogel človek še dodati. Kaj boljšega kakor 59.464 pač nisem mogel v Dachau doseči, prelahkomiselno sem svojo kariero zapravljval po arestih, zdaj sem pač tu, ker sem.

Tudi »heftling« je takorekoč človek, tudi on je od časa do časa potreben svetlega trenutka. Muči se kakor sam ljubi bog šest dni, recimo, ob krampu in lopati na plantazi, potem pa pride nedelja, praznik, ko se ves lahko posvetiš samemu sebi. Taborišča, kasarne in aresti – začuda so si podobni med seboj! Kakor je...? na vojaški postelji nekoč preizkusni kamen za vse vrline jugoslovanskega rekruta, tako ima človek v taborišču priliko, da pokaže kaj zmore in kaj velja, kadar čisti svoj spind. V cerkev ne utegneš, pa začneš nedeljo s tem najsvetejšim opravilom. Potrudi se, človek, pokaži, kaj je v tebi – spind je zrcalo heftlingove duše. Stojim in drgnem, lise margarine se lepijo po stenah, prekladam sklade in kozarce, snemam police in drgnem. Bog ve, ali bo že dovolj, si mislim, ampak vseeno – nekam temen se mi zdi. Ne vem, ali je spind v resnici malo potemnel od takrat, ko sem bil prišel vanj, ali pa sem le jaz postal malo bolj črnogled. odkar sem tu. In potem kar tako drgnem dalje.

Opoldne pa pride štabak, nejevoljen, razsrjen.

– Kdo pa je danes čistil spind? –

Pogledam – Ljubi bog ti moj, spind je le v resnici malo pretemen. Zlomljen se sesedem pod težo sramote, on pa se samo zviška ozre na košček belega platna na mojih prsih in mi obrne hrbet.

– Saj sem si takoj mislil – spet eden tistih od 59.000! –

Zavlečem se v kot, pogreznem se sam vase. Nobene pomoči ni, si pravim, niti sv. Peter ti je ne izbriše te sramote. Da sem se le mogel tako dolgo klatiti po arestih okrog – sedaj sem tu in še spinda čistiti se nisem utegnil naučiti. Le čakajte, si mislim in se tiho tolažim, če bi bog dal, da bi vsa ta komedija trajala še kakšno leto ali dve in bi številke zrastle na 100, morda na kakšnih 150 tisoč – takrat, vas prosim, takrat pridite gledat moj spind.

In ko zvečer ležem, si zmislím, da bi molil, naj bog usliši vsaj to malo, skromno željo. Poskušam, pa ne morem – križ božji, tako dolgo se že vlačim po teh arestih in taboriščih, da sem pozabil celo očenaš.

L. Mrzel.

Op. ur.: Prispevek je bil napisan spomladi 1944 na bloku 24, ko so bile številke okrog 59.000 še nizke in deležne vsega prezira. V tem času se je piscu v resnici »izpolnila želja«, da so številke zrastle na 150.000 in cez.

DANES JE PRED VAMI SPET PISMO IZ MOJSTRANE, NAMENJENO »TV 15 ZA MLADINO«... PRISPEVEK NAŠEGA KROŽKA JE POSVEČEN SREDNJI RADOVNI. JE PRECEJ OBŠIREN. UPAM, DA TO NE BO OVIRA, IN DA GA BOSTE OBJAVILI, SAJ GA LAHKO PRIMERNO SKRAJŠATE. ČUTIMO, DA SMO TEMU KRAJU DOLŽNI POSVETITI VEČ SPOMINA. TO SMO SPOZNALI V TEH DNEH, KO SMO ZBIRALI PRIPOVEDI VAŠČANOV O TEM DOGODKU. PRAVZAPRAV NEVERJETNO, KAKO ŽIVO SE ŠE SPOMINJAJO POŽIGA SREDNJE RADOVNE IN KAKO MOČNO JIH JE VEST O POŽIGU PRETRESLA. LEPO VAS POZDRAVLJA PETDESETČLANSKI KROŽEK MLADIH NOVINARJEV NA OSNOVNI ŠOLI »16. DECEMBER«, S TOVARIŠICO VRED!

Dvanajst domačij so požrli plameni in štiriindvajset življenj je ugasnilo v njih... Ni bilo usmiljenja niti za osemmesečnega Primožka in ne za njegovo štiriinšedemdesetletno babico

Letos smo slovenski pionirji že petnajsto leto praznovali svoj praznik – 29. september. Dan je bil nadvse slovesen, saj smo proslavljali tudi petintrideseto obletnico zveze pionirjev. Pa smo se v počastitev našega praznika pionirji Osnovne šole 16. decembra iz Mojstrane odpravili na izlet v dvanajst kilometrov oddaljeno Srednjo Radovno. Mlajši pionirji so se tja odpeljali z avtobusom, starejši pa smo se na pot podali s kolesi.

Že kmalu za vasjo smo začeli premagovati strmi breg. Kolesa so postajala vse težja. Čela so se nam orosila. Nas pa v živahnem pogovoru to ni prav nič motilo. Izletov smo vedno veseli. Po bregu navzdol je šlo laže in že smo bili v Zgornji Radovni. Pri Psnaku smo popili čaj in nadaljevali pot ob potoku Radovna, ki si utira pot po lepi dolini med Mežakljo in Pokljuko.

V tej dolini se je zgodil zločin

V tej dolini se je pred petintridesetimi leti zgo-

dil zločin. Oziram se naokrog. Iz ruševin požgane vasice sta nanovo zrasli le dve domačiji. Srednja Radovna je bila prijazna vas z veselimi ljudmi. Ljubili so svoj košček zemlje. Ko so prišli sovražniki, so ga vzljubili še bolj. Že prvi partizani so pri njih dobili zavetje. V vasi so se ustavljali kurirji, si polnili svoje nahrbtnike, ter počivali. Kmalu je bilo v njej pravo zbirališče partizanov.

Dne 20. septembra 1944 je dolino napolnilo brnenje nemških avtomobilov. Ljudje so se zbudili in poslušali, vstajali. Za beg je bilo prepozno. Vas je bila obkoljena. Vsa dolina se je napolnila z dimom, ki se je valil proti Gorjam in proti Mojstrani. V pijanem besu so sovražniki požigali hišo za hišo in streljali, sežigali nedolžne ljudi. Dvanajst domačij so požrli plameni in štiriindvajset življenj je ugasnilo v njih. Ni bilo usmiljenja niti za osemmesečnega Primožka in ne za njegovo štiriinšedemdesetletno babico.

Ob poti stoji spomenik, ki nas vse spominja na to fašistično okrutnost; prižgali smo svečke, položili

cvetje in zapeli pesmi žrtvam v spomin.

Z nami sta bila tudi člana borčevske organizacije Tončka Ancelj in Matevž Kunšič, ki sta nam pripovedovala o dogodku:

Matevž Kunšič, po domače Pangrčev, je bil doma v tej vasi. Tudi njihova družina je pomagala partizanom. Pangrčevo mamo so poznali partizani daleč naokrog. Brat Franc, bil je aktivist, je usodnega dne pobegnil iz okupatorjevega obroča. Domačo hišo so jim minirali že nekaj dni pred požigom vasi. Matevža pa takrat ni bilo doma. Bil je v taborišču Dachau in ko se je vrnil, kar ni mogel dojeti krute resnice.

»Tudi v Mojstrani smo opazili dim,« nam je pripovedovala Tončka Ancelj-Tilešova. »Mislili smo, da gori gozd. Žalostna vest se je hitro razširila po vasi. Nihče ni mogel verjeti, nihče ni mogel govoriti. Vsi smo zaman čakali, kaj se bo še zgodilo. Otroci, želim, da bi nikoli ne doživeli vojnih strahot. Le spoznavajte zgodovino in spoštujte žrtve našega osvobodilnega boja,« je sklenila Tilešova Tončka,

ki je rada med mladimi, pa je dopolnila že osemdeseto leto.

Čuvali bomo to svobodo!

Počastili smo spomin na žrtve požgane Radovne in se tiho razšli.

Na bližnjem travniku smo se ogreli in pod orumenelo bukvijo uredili prostor za našo konferenco. Letos smo jo prvič izvedli na prostem. Pregledali smo delo v lanskem šolskem letu in sprejeli program za letos. Ugotovili smo, da je bilo naše delo zanimivo, koristno in da so bili še posebno pestri in bogati programi, ki so vključevali praznovanje Titovih in partijskih jubilejev.

In že smo se vračali proti domu. Srečni in veseli, ker smo mladi in ker nam je lepo. Vojna, žrtve? Ne! To se ne sme ponoviti. Čuvali bomo to svobodo! In potrudili se bomo, da bo jutrišnji dan za nas še lepši.

PIONIRKE IN PIONIRJI IZ MOSTRANE
Foto: Simona Potočnik

REKARJEV TONČEK

O tem pripovedujejo vsi: »Pred dvema leti je v Zgornji Radovni umrl Rekarjev Tonček. Njegovo usodo so ljudje tod okoli dobro poznali. Tudi on je bil doma v Srednji Radovni. Tiste jeseni je drvaril v Kotu. Čakal je na hčerko Francko, da bi mu prinesla hrano. Ker je ni bilo, ji je šel naproti. Že na poti je izvedel, kaj se je zgodilo. V ognju domače hiše je izgubil pet otrok, ženo in mater... Ostal mu je samo sin Jože, ki je bil pri partizanih. Take bolečine se težko prenesejo. Preboleval jo je v samoti in dolgo je trajalo, da si je ustvaril nov dom.«

KARMEN ČEBAŠEK

»Bilo mi je dvanajst let,« se spominja moj očka. »S pastirji smo sedeli za mizo in čakali na obed, ko je ves upehan stopil v izbo pastir iz Radovne, Srednja Radovna gori! Nemci ubijajo ljudi!... Več ni mogel. Od razburjenja so mu besede obtičale v grlu. Naslednji dan smo šli z njim. Previdno smo se približali pogorišču. Vse je smrdelo po dimu. Ljudje so med pepelom iskali ostanke svojih domačih, sosedov in prijateljev. Takega prizora nikoli ne pozabiš.«

SUZANA VILMAN

Moj očka pravi takole: »Stal sem pred hlevom, ko sem začutil vonj po dimu. Veter je pihal po dolini navzgor. Stopil sem na vrt in se zgrozil. Saj gorijo hiše! Stekel sem k materi in ji povedal. Mati je zajokala, z očetom pa sva se pripravljala na beg. Vsi prebivalci Zgornje Radovne smo noč prebili v gozdu.«

MILENA LIPOVEC

Moj dedek mi ne pripoveduje rad o vojni, a vendar mi je povedal tole: »V jeseni tega leta sem doma preboleval pljučnico. Ko sem ozdravel, sem se odpravil nazaj med partizane. Še z nekaterimi tovariši, ki so tudi iskali zvezo z Jeseniško-bohinjskim odredom, sem prenočeval v seniku nad Radovno. Zgodaj zjutraj nas je prebudil hrup iz doline. Poiskali smo prostor, kjer smo lahko bolje videli. Obstali smo kot vkopani. Pod nami je gorela vas. Hudo nam je bilo, ko smo nemočni strmeli v dejanje podivjanega sovražnika.«

LILIJANA PRETNAR

Moja mamica se tega dogodka spominja takole: »Zelo zgodaj je potrkalo na vrata. Bila je Psnakova teta iz Radovne. Le kaj se je zgodilo, da ne more do besede. Bila je upehana in zelo prestrašena. »Radovna gori!« je s težavo povedala. Nikoli ne bom pozabila, kako smo se vsi zgrozili. Tudi Psnakova mama je pomagala partizanom in se je umaknila iz nesrečne doline.

TEA PAULUS

Rešitev križanke 156.

VODORAVNO: Start, Stenar, parada, anilin, natiči, erot, stas, Ciril, luna, Nikola, AM, Ajaja, ata, Igor, remi, Anit, koja, ran

Knjižno nagrado »KOMANDANT STANE« letošnje izdaje Založbe BOREC iz Ljubljane prejmeta:

Ivan PEKLENK, Stara cesta 6, p. 64000 Kranj in Lado VUCNIK, Peroj 74, p. 52215 Vodnjan.

Obema nagrajencema čestitamo in sporočamo, da bosta knjižo prejela po pošti.

157.

VODORAVNO: Kavalet, Aravali, masaker, Atal, MA, Rodin, Alpina, žila, Kras, Kobarič, la, aonka, operiranec, rakovica, satani, očet, Aramis, ataka, Edi, NL, MT, moški čevlji, am, Alpina, amitoza, Matej, AA, anas, Onatas, obutev, za jesen, Daka, akt, ral, Aba, vek, ala

Knjižno nagrado »KOMANDANT STANE« izdajo Založbe BOREC prejmeta:

Marija MICULINIČ, Alpska c. 3, p. 64260 Bled, in Marija LEBAN, Ljubljanska c. 31, p. 66230 Postojna.

Poleg čestitke se sporočilo – knjižno nagrado bosta prejeli po pošti.

158.

VODORAVNO: Trakt, Renis, pastir, repetitor, Alah, operaterka, Ist, Pilon, atamani, otitis, Odin, Rac, tek, napredek, valeta, Itas, ro, krasitev, Jonas, Ožbej, Olivera, Animals, Ava, mineral, Orient, s p. tok, na, Siena, lop, igralnica, lepenkar, Arat, ara, veta, rik, azil, ona, Rina, San

Keramično vazo – unikat poslovalnice Založbe »BOREC« iz Ljubljane prejmeta po pošti:

Franc BENKO, Rašiška 20, p. 61000 Ljubljana in Zalka BONČINA, Pod Srnjakom 8, p. 61381 Rakek.

Obema nagrajencema čestitamo za pravilno rešitev nagrajne križanke »Igralnica Casino«.

Uredništvo in uprava

Iščem komandanta Dušana

Iščem tovariša Dušana, komandanta prvega bataljona Bračičeve brigade. Bil sem borec druge čete prvega bataljona Bračičeve brigade in prosim, da se mi javi na naslov: **Rudolf Tanko, Fazan 13, Lucija-Portorož.**

Sodelavcem centralne tehnike KPS

Odbor Centralne tehnike KPS pri CK ZKS prosi vse tovarišice in tovariše, ki so kakorkoli sodelovali med okupacijo (v letih 1941–1945) v Centralni tehniki KPS (ciklostil, tiskarne, gradbinci, pirotehnika, radio, veza, jay-ke itd.), kjerkoli na ozemlju Slovenije, da pošljejo svoje naslove

Odboru Centralne tehnike KPS pri CK ZKS, Tomšičeva 5, 61000 Ljubljana.

Na ta poziv opozorite tudi sodelavce, ki so morda ta poziv spregledali. Pošljite tudi naslove svojcev že preminulih tovarišic in tovarišev.

ODBOR CENTRALNE
TEHNIKE KPS

Prosim, pošljite naslove!

Borce zaščitne čete pokrajinskega komiteja za Slovensko Primorje ter politične predstavnike in tehnično osebje tega komiteja, prosimo – da nam pošljejo svoje naslove na naslov: **Angel Kosovel-Peter, Lucija 53, 66320 Portorož.**

Naslove potrebujemo za pripravo **zborra predstavnikov pokrajinskega komiteja in praznovanja petintridesete obletnice ustanovitve zaščitne čete tega foruma.**

Naslove nam pošljite do sredine decembra 1977.

Pripravljalni odbor

Odkrili bomo spominsko ploščo Vidi Krošljevi

Na pobudo bork dekliške čete Loškega odreda bomo v **Kremenci pod Tolminskim Lomom, 6. novembra 1977 ob 13. uri, odkrili spominsko ploščo borki Soškega odreda, skojevki Vidi Krošljevi, prvi padli partizanki na Primorskem.**

Na slovesnost še posebej vabimo borke in borce Soškega odreda in prvih dveh primorskih brigad ter aktiviste OF, ki so med vojno delovali na Tolminskem.

ZB NOV Tolminski Lom

Mornariška skupina pri 9. korpusu je morala razvijati druge svoje enote v pogojih petih nemških ofenziv od oktobra do aprila 1945. V začetku oktobra je ustanovila v Srednji Trebuši mornariško četo, ki je štela 35 mornarjev. Komandir čete je bil Janez Papler, električar, politični komisar pa Rudi Zupan-Čiro, ključavničar. Patulja 21 mornarjev te čete je bila pod komando Ludvika Bradeška-Iztoka, referenta za mornariško pehoto, v začetku decembra na 20-dnevnem oglednem pohodu v bližini obale med Samotorco in Devinom.

Do »decembrske nemške ofenzive« je četa narastla na več kot 100 borcev. GŠ NOV Slovenije jo je preimenoval v »Mornariški odred« (MO) in ga podredil 30. diviziji. V povelju je naglasil, naj se MO začasno bori v sestavi 30. divizije, ob prihodu divizije na obalo pa naj se vrne v mornariško skupino. Štab 30. divizije je 8. februarja vključil MO kot bataljon v 18. slovensko narodnoosvobodilno udarno brigado – Bazoviško. Mornariški odred je takrat štel 113 mornarjev, med njimi je bilo 45 komunistov. Komandant odreda je bil Radko Kosmač, politični komisar pa Dušan Ravhekar-Džoni.

Ob ustanovitvi MO je referent za mornarico pri GŠ NOV Slovenije, Baldoimir Saje, postal vodja mornariške skupine, stari vodja pa je odšel v Zadar za komandanta pomorske komande severnega Jadrana. Pomorščaka Radko Pečovnik in Adolf Kalčič sta odšla na ilegalno delo v komando mesta Trst, prvi za organizacijo vojne mornarice, drugi za organizacijo pomorske uprave. Mario Segolin je v Škofijah organiziral mornariški informativni center.

Tako organizirana mornariška skupina je preživela zadnjo nemško ofenzivo »Winterende« od 24. do 31. marca. Po ofenzivi so se do 10. aprila zbrali pri štabu 9. korpusa na Vojskem mornarji mornariške skupine in MO. V ofenzivi so padli trije, ranjenih je bilo 6, pogrešanih je bilo 66. Med mrtvimi je bil tudi vodja mornariške skupine. Mornariški odred je ostal v mornariški skupini do odhoda v Trst, na prostoru Vojsko-Mrzla Rupa.

V času te ofenzive sta reorganizirani 4. JA in JM začeli osvobodilni pohod v Istro, Slovensko primorje in Trst. Do 27. aprila, ko je Tito ukazal 4. JA in 9. korpusu, naj pohitita z osvoboditvijo Trsta, so ladje Pomorske komande

Janez Tomšič
(kontraadmiral v pokoju)

4

Slovenski partizanski pomorščaki v narodnoosvobodilni vojni na Jadranu, Mediteranu in Atlantskem oceanu

severnega Jadrana že prepeljale s Cresa v Istro 10.400 borcev 9. divizije in kvarnerskega odreda mornariške pehote. V noči na 1. maj je 9. divizija na vходу v Trst zaprla obroč okrog mesta. Jugovzhodno od nje pa je to noč MOK hitel z Malije na obalo med Semedelo in Sečovljami, od koder je naslednjega dne poslal svoje zadnje borbeno poročilo: »MOK je 28. aprila uničil okupatorja v Izoli. 1. maja je osvobodil Piran in Portorož, istega dne je ustanovil pomorska zastopstva v pristaniščih Koper Piran, Izola in Portorož.«

Prvega maja je JA osvobodila Trst. Štirideset nemških vojnih ladij je zbežalo proti Benetkam pod zaščito britanske mornarice, ki je imela v svojem sestavu tudi jugoslovanske kraljevske motorne topnjače, ki so čakale na razvoj dogodkov v Trstu. Obala Slovenskega primorja med Sočo in Dragonjo je bila osvobodjena. Upravo nad pristanišči in obrežnim morjem je 2. maja prevzela Pomorska obalna komanda Trst. Komandant te mornariške enote je bil Kazimir Renčelj, politični komisar pa Viljem Klemenc.

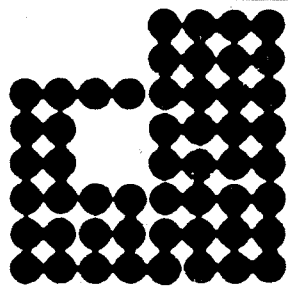
Oborožene ladje kvarnerskega pomorskega sestava pod vodstvom Miroslava Štoka in Mira Ružiniča ter odred kvarnerskega odreda mornariške pehote pod poveljstvom Josipa Grubeliča in Slavka Ružića so v tem času prodirale po morju in ob vzhodni obali Istre v smeri Pulja in ga 3. maja osvobodile. Ladje pomorskega sestava so nadaljevale ob zapadni obali Istre svojo osvobodilno nalogo in vplule 5. in 6. maja v Trst in Tržič kot prve zavezniške pomorske enote. Osmega maja so se predale nemške enote na Mužilu pri Pulju odredu mornariške pehote.

Osvobodilni pohod 4. JA, 9. korpusa in JM v Istro, Slovensko primorje in Trst je bil končan. Jugoslovanska mornarica je v bojih na istrskih tleh izgubila 14 borcev in imela 72 ranjenih, v istrskem morju pa tri mornarje. Nemci pa so imeli 147 mrtvih in 2300 ujetih pripadnikov nemške vojske in mornarice.

Narodnoosvobodilni boj v Jugoslaviji se je končal. V njem se je bojevalo s pomorščaki in borci drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti 650 slovenskih mornarjev. Mnogi so bili v mostvih ladij, ki so rešile iz jugoslovanskih obal v zavezniške bolnišnice v Italiji 16.000 ranjencev ter prepeljale v Jugoslavijo 61.000 ton orožja, oblačil, hrane in zdravil iz zavezniških skladišč v Italiji. Drugi so bili pripadniki oboroženih ladij in enot mornariške pehote, ki so 115-krat napadli sovražnika na jugoslovanski obali, otokih in na morju. V teh bitkah je padlo ali utonilo 240 tovarišev, na sovražnikovi strani pa so našli 627 mrtvih in 3159 ujetih vojakov in mornarjev ter 12 potopljenih in 57 zajetih ladij. Precej jih je bilo tudi med tistimi, ki so vzdrževali v partizanskih ladjedelnih in delavnicah oborožene in transportne ladje, njihova orožja in opremo, v mornariških šolah pa so šolali mlade pomorščake ter tako krepili bojno moč in pomorsko sposobnost mornarice NOVJ. Pomorščaki so opravljali svoje borbene naloge tudi v enotah NOV Slovenije, predvsem Primorske, vse do konca vojne. Omeniti velja tudi tiste, čeprav šibkejšje po številu, ki so širili idejo o NOB med mostvi čezmorskih tovornih ladij v službi zahodnih zaveznikov in pluli na ladjah, ki so prevažale materialno pomoč jugoslovanskih Američanov iz ZDA na otok Vis.

Vsi slovenski pomorščaki so v NOB skupaj s padlimi gradili temelje današnjega slovenskega pomorstva. Hvaležnost primorskega ljudstva vsem jugoslovanskim pomorščakom za njihovo narodnoosvobodilno dejavnost v Slovenskem primorju in na morju potrjuje tudi spomenik »partizanom pomorščakom« v Portorožu.

Konec

DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica. Izdaja osrednji slovenski dnevnik »Delo«.

Telex, štirinajstdnevnik Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik.

LJUBLJANA

Invalidi pred republiškim prvenstvom

Pred dnevi je bilo na kegljišču Saturnusa v Ljubljani pregledno tekmovanje invalidov kegljačev pred republiškim prvenstvom, ki bo 6. novembra v Domžalah. Več kot 50 tekmovalcev vseh kategorij se je pomerilo v disciplini 100 lučajev mešano. Nastopili so tekmovalci iz Ljutomerja, Maribora, Raven na Koroškem, Slovenj Gradca, Kranja, Škofje Loke, Kočevja in Ljubljane.

Med tekmovalci invalidi A kategorije je zmagal Marko Prezelj iz Kranja, v B kategoriji Ivo Bevc prav tako iz Kranja, v C kategoriji Peter Ozmec iz Raven na Koroškem ter v D kategoriji Jože Turk iz Kranja.

JOŽE ZAVAŠNIK

HOLMEC PRI PREVALJAH

Nova šola

V soboto, 15. oktobra, so na Holmecu pri prevaljah odprli novo šolo. Ta šola nosi ime po padlem borcu domačinu Mirku Zdovcu. Stara šola ni več služila svojemu namenu. Denar za novo šolo so zbrali iz krajevnega samoprispevka Prevalje, nekaj iz ostanka dohodka delovnih organizacij in s krediti.

Solo so začeli graditi v začetku maja letos. Montažna Marlesova šola ima na voljo le nekaj manj kot 400 kvadratnih metrov skupnih prostorov primernih za celodnevno šolo. V šoli je tudi stanovanje za učitelja in tudi večji prostor za kulturno dejavnost.

Zal pa moramo ugotoviti, da so krajani na preteklost kraja Holmec popolnoma pozabili. Niso se spomnili padlih borcev iz Holmece in njih imena na Holmecu ne najdemo. Mnenja smo, da mala ploščica z napisi padlih, ne bi pokvarila izgleda te lepe šole.

IGNAC ZDOVC

PEKRE-LIMBUŠ

Popestrili bodo svoje delo

Krajevno združenje ZB NOV Pekre-Limbuš šteje 90 članov, ki si že dalj časa prizadevajo, da bi v svoje delo vnesli več družabnosti in ga popestrili s krajšimi ali daljšimi izleti. Prav zdaj namreč že pripravljajo izlet po poteh AVNOJ, kjer bodo obiskali spomenike in druga zgodovinska obeležja.

Poleg tega njihovi člani uspešno sodelujejo v družbenopolitičnih organizacijah, zlasti sedaj ob pripravah na njihov krajevni praznik. Hkrati se udeležujejo pri reševanju ostalih komunalnih zadev in pri obrambnih pripravah ter pri podružbljanju družbene samozaščite in varnosti na območju krajevnega skupnosti Pekre-Limbuš.

D. MIKLAVEC

LITIJA

Prijetno in zanimivo

V začetku oktobra 1977, sta imeli krajevni organizaciji ZB NOV Litija levi in desni breg izlet z avtobusi v Dražgoše, kjer je bil legendarni boj Cankarjev bataljon. Tajnik ZB NOV KO Dražgoše nam je podrobno orisal herojsko borbo bataljona. Nato smo si ogledali bolnišnico Franjo, ki je pravtako nepozaben spomin na minule dogodke. V Cerknem smo si ogledali grobnico padlih in ostale zanimivosti pratizanskega mesta Cerkno. Vsi člani so bili z organizacijo izleta nadvse zadovoljni in si želijo ponovna srečanja v krajih, kjer so se naši ljudje borili proti okupatorju v najtežjih dneh za naš obstanek.

R. F.

ŠOŠTANJ

Obeležje 1. štajerskemu bataljonu

Na Grmadi pod Graško goro – goro jurišev – so v soboto 22. oktobra letos odkrili spominsko obeležje 1. štajerskemu bataljonu, ki so ga tu ustanovili v prvih dneh oktobra 1941. leta. Nastal je iz Pohorske, Savinjske in Revirske čete. Tu se je pripravljaj na napad na Šoštanj, ki so ga borci izvedli v noči od 7. na 8. oktober 1941. leta in ga za nekaj ur tudi zasedli. Pri tem so zažgali žago okupatorskega župana in izvedli sedem rekvizicij.

Slovesnost je organizirala ZZB NOV iz Velenja in ZB NOV Plešivec. Slavnostni govornik je bil prvoborec in udeleženec napada na Šoštanj Ludvik Zupanc-Ivo, ki je tudi odkril to spominsko obeležje in ga izročil v varstvo ZZ NOV Plešivec.

Rudarska godba iz Velenja, pevci iz Gaberk in Plešivca ter učenci osnovne šole Plešivec pa so navdušili številne udeležence te proslave.

MILOŠ VOLK

Učenci planinskega krožka osnovne šole Anton Askerc ob spomeniškem obeležju po končani proslavi na Grmadi

TRBOVLJE

Tesnejše sodelovanje

Na osnovi večletnega uspešnega medsebojnega sodelovanja med pobratenima občinama Trbovlje in Lazarevac, bodo v prihodnje ti stalni medsebojni stiki razširjeni še na območja krajevnih skupnosti Franca Fakina iz Trbovelj in na krajevno skupnost 3. Oktober Veliki Crljeni iz Lazarevca. To poglobljeno medsebojno sodelovanje bo velikega družbenopolitičnega pomena za obe občini.

Obe krajevni skupnosti si bosta med sabo izmenjali pridobljene izkušnje, stališča in mnenja o reševanju skupnih aktualnih vprašanj z vseh področij družbenega in gospodarskega delovanja in nalogami, ki jih načrtujejo v prihodnje.

Pred dnevi je že odpotovala posebna delegacija predstavnikov KS Franca Fakina v Lazarevac, kjer je podpisala razširjeni program medsebojnega sodelovanja in se dogovorila za nadaljnje delo.

RUDI MATKO

SLOVENSKE KONJICE

Prijazni Korošci

Krajevna organizacija ZB NOV iz Slovenskih Konjic je pred dnevi pripravila izlet v naše obmejne kraje na Koroško. V Ravnah smo si ogledali ob strokovni razlagi spomenik NOV, delavski muzej, študijsko knjižnico itd.

Predstavniki občinskega odbora ZZB NOV iz Raven nas je vodil tudi po Mežiški dolini skozi Prevalje in Poljane ter Crno. V Šentanelu smo si ogledali spomenik padlim vaščanom, ki je izdelan iz hrastovega debela.

Ponovno smo se prepričali, da je naša Koroška res domača in topla ter še vedno tako prijazna, kot jo v svojih delih opisuje njen največji sin Prežihov Voranc.

JULKA TAJNIKAR

MARIBOR

Borci sodelujejo vsepovsod

V KS »Prežihov Voranc« v Mariboru je vključenih 839 borcev, med katerimi je 49 invalidov. Glede na zdravstveno stanje svojih članov so večkrat razpravljali o posameznih primerih, pri tem jim je v veliko pomoč dobro vpeljana zdravstveno preventivno delo v dispanzerju za borce in zobozdravstvena služba. Slednje se poslužujejo tudi borci z območja podravskih občin.

V zadnjih dveh letih je odbor zaradi aktivnosti in delavnosti posameznih članov predlagal več kot 30 posameznikov za občinska priznanja OF in ZZB NOV Maribor.

Odbor in posamezniki so prizadevno, poleg ostalih nalog, sodelovali pri občinskem referendumu, evidentiranju kandidatov za volitve, ki bodo prihodnje leto itd.

Razpravljali so tudi o organizacijskih spremembah, ki jih predvideva nov predlog statuta ZZB NOV Jugoslavije. Izvolili so nov odbor, oziroma predsedstvo in sprejeli program dela za naslednjo mandatno dobo.

D. MIKLAVEC

VRTOJBA

Odkrili obeležje in proslavili krajevni praznik

V tej vasi v novogoriški občini so pred dnevi svečano proslavili svoj krajevni praznik, ki ga vsako leto slavijo v spomin na prvega padlega partizana iz tega kraja Emila Bizjaka-Jurija. Jurij je kot pripadnik prve kraške čete padel 28. oktobra 1942. leta v Renčah.

Ob tej priložnosti so pripravili v vrtojbenskem združenem domu slavnostno sejo zbora delegatov, 10 najzaslužnejših krajanov pa je prejelo priznanja OF Slovenije.

Na mestu, kjer sta 24. januarja 1945 bila iz zasede ubita mlada borca VDV Rok Vuga in Kamilo Stepančič pa so njima in žrtvi fašističnega nasilja Juštu Nemcu v čast odkrili spominsko obeležje. S krajšo komemoracijo ob obeležju pa so počastili tudi spomin na 86 padlih v NOB.

Sploh je bila Vrtojba partizanska vas. Prvi odhodi v partizane so bili septembra 1942, ob kapitulaciji Italije pa so se v NOB vključili vsi domačini. Skozi taborišča in zapore je šlo preko 200 Vrtojbancev. Ljudje iz Vrtojbe so se bojevali tudi za priključitev k Jugoslaviji vse do leta 1947, ko so končno dočakali svoj veliki dan.

J. ALIČ

IZOLA

Novo strelišče

V Izoli so odprli novo desetmestno avtomatsko odprto strelišče za zračno puško v katerega so člani SD »Darko Marušič« vložili veliko prostovoljnih delovnih ur.

Stelišče je po krajši slovesnosti odprl najstarejši član te družine. Najprizadevnejši pa so ob tej priliki dobili posebne plakete.

E. PROGAR

ČRNA NA KOROŠKEM

Vojaški invalidi na izletu

Vojaški vojni invalidi iz Mežice in Črne na Koroškem smo se udeležili dvodnevne izleta v Kočevje, Dolenjske Toplice in Radence, kjer smo si ogledali poleg zgodovinskih znamenitosti tudi kraje znane iz naše NOB. Ob tej priliki se zahvaljujemo krajevni skupnosti Črna in ravenški železarni za pomoč ob zares enkratnem izletu, kakršnega si vojaški vojni invalidi tudi v prihodnje še želimo.

GOJAČE

Počastili spomin padlih in umrlih

V Goriških Brdih so tokrat pripravili osrednjo komemoracijo v spomin padlih in umrlih pred spomenikom v Gojačah, ki so ga postavili leta 1961 za vse tiste, ki so žrtvovali svoja življenja med NOB. Tako sinovom Brd kot Benečije. Ob tej priložnosti je bil slavnostni govornik Danilo Štekar, ki je obudil spomine na tragične dogodke – zločine pri Peternele, streljanje talcev v Cerovem, na taborišča in zapore skozi katere je šlo mnogo Bricev, na vse tiste, ki so dali svoja življenja za boljši jutri. Ob tej priložnosti so pripravili tudi kulturni program v katerem je sodelovala godba na pihala iz Brd, Briški oktet in učenci osnovnih šol iz Dobrovega.

Delegacije ZB Kojsko, pa so ob tej priložnosti odnesle k vsem obeležjem v Brdih vence in šopke cvetja.

J. ALIČ

DORNAVA

Prvi krajevni praznik

V Dornavi v ptujski občini so krajani praznovali svoj prvi krajevni praznik, ki jih spominja na tragedijo pri Čuševih v vasi Mezgovci, kjer je okupator 10. oktobra 1944. leta ubil dva mlada partizana Jožeta Črešnika in Franca Polanca ter domačega sina Dragotina. Hčerko pa so odgnali v koncentracijsko taborišče.

Ob svojem prvem prazniku so na Čuševi domačiji odkrili spominsko ploščo. Odkril jo je Franc Bezjak, ki je potem, ko so mladi obljubili, da bodo skrbeli za to spominsko obeležje, dejal »Čuvajte našo preteklost in mislite na bodočnost!«. Ob prazniku KS Dornava je krajevna konferenca SZDL Dornava podelila trem svojim krajanom Konradu Vrčiču, Francu Bezjaku in Martinu Zgeču krajevno priznanja z značko OF.

F. H.

POSTOJNA

Zmaga Tržačanov

Pred dnevi je občinska strelska zveza iz Postojne pripravila drugo meddržavno srečanje strelcev iz Postojne in Trsta.

V treh disciplinah mednarodnega programa je nastopilo 22 strelcev. V tekmovanju z malokalibrsko puško je zmagala tri članska ekipa Trsta pred domačini, z zračno standard pištolo Postojna pred Trstom, z zračno puško pa so bili domačini prepričljivo boljši in se tako oddolžili za poraz v Trstu na prvem takem srečanju, ki je bilo lani v Trstu.

E. PROGAR

RAKEK

Več takih srečanj

Krajevna organizacija ZB Rakek je pripravila sredi oktobra za svoje člane izlet na potresno območje ob obeh straneh naše državne meje.

Pogled na posledice lanskoletnega katastrofalnega potresa nas je vse globoko pretresel. Hkrati pa nam je pogovor in pogled na novo naselje 80 montažnih stanovanjskih hiš vlil vero v lepšo bodočnost prizadetih krajev, saj je tudi tokrat ljudska solidarnost uspešno opravila težko preizkušnjo.

Pot smo iz breginjskega kota nadaljevali v Furlanijo. Še veliko porušenih domov nemo priča o tragediji, ki je prizadela te kraje.

Na poti je med nami vladalo pravo partizansko vzdušje. Pred slovesom na Rakeku smo se dogovorili, da bi se na takih ali podobnih izletih lahko še velikokrat srečali.

CIRIL KIFERLE

SOLČAVA

Najboljšim strelcem priznanja

Osnovna strelska organizacija Solčava je v počastitev krajevnega praznika, ko je 24. oktobra 1944. leta nemški okupator požgal Solčavo in okolico, ostarele ljudi z otroci pa poslal v taborišča, priredila strelsko tekmovanje z MK puško.

Tekmovanja se je udeležilo 14 strelskih ekip. Udeležila se ga je tudi ekipa karavle Savinjskih partizanov in OM Ljubno ob Savinji.

Prvo mesto je s 122 krogi osvojila ekipa OSO Mozirje pred ekipo LD iz Solčave (121 krogov) in TO prav tako iz Solčave (120 krogov). Med posamezniki je bil najboljši Matjaž Vinko iz Mozirja pred Jožetom Knezom in Francem Zibovtom iz Solčave.

Prve tri ekipe in posamezniki so prejeli priznanja in diplome.

PETER PODBREŽNIK

BOHINJ

Pridobljeno znanje uporabiti v praksi

Brez obveščanja in propagande, kot vsestranske, celovite, pravočasne in na strokovnih dognanjih temelječe informacije, si ne moremo zamišljati našega, ekonomskega, gospodarskega in družbenega razvoja. Splošni družbeni premiki, zlasti še uveljavljanje ustave, zakona o združenem delu, razvijanja delegatskih odnosov v praksi, vse samoupravne odločitve itd., zahtevajo celovito in uporabno informacijo. Prav ta izhodišča pa so bila povod, da so že na 9. kongresu ZSMS v Moravcih zastavili v svojih resolucijah dokaj obsežen program obveščanja in propagande v ZSMS. V začetku oktobra je center za obveščanje in propagando pri RK ZSMS organiziral štiridnevni seminar za predsednike in člane centrov za obveščanje in propagando pri občinskih konferencah ZSMS.

V Mladinskem domu v Bohinju se je zbralo več kot štirideset udeležencev seminarja z eno samo željo, da si pridobijo čimveč znanja ter ga koristno uporabijo v praksi. Posebno pozornost pa so posvetili nalogam ZSMS pred X. kongresom ter vlogi in pomenu obveščanja v socialistični družbi. Govorili pa so še posebej o obveščanju znotraj ZSMS. Na to temo pa so ob koncu seminarja pripravili še, »okroglo mizo«.

DARKO NARAGLAV

Udeleženci mladinske politične šole z zanimanjem poslušajo predavanja

KRANJ

Užaljeni borci

Krajevna organizacija ZB Vodovodni stolp iz Kranja je v začetku minulega meseca organizirala za svoje člane izlet v Gonars. Tega izleta pa so se poleg članov ZB udeležili tudi drugi izletniki, ki so si s svojim obnašanjem zaslužili grajo, kajti obnašali so se skrajno neodgovorno in nam borcem v sramoto. V gostilni, kjer smo večerjali, so se obnašali tako, da bi jih iz sleherne slovenske gostilne že zdavnaj nagnali. Tudi na meji, ko smo se vračali v domovino ni bilo nič bolje. Italijanske obmejne organe so celo izzivali! Ogorčena nad takim početjem vam pišem to pismo in upam, da ga boste objavili!

LJUBICA STUDEN

OHRID

Ob četrtem srečanju

V začetku oktobra je odpotovala v Ohrid na četrto srečanje političnih zapornikov, internirancev in izgnancev petnajstčlanska slovenska delegacija, ki jo je vodil Alojz Bukovec.

Zborovanje v Ohridu je med drugim pozdravil tudi predsednik občinske skupščine Ohrid in predsednik republiškega odbora ZZB NOB Makedonije. Boro Drmočnik, predsednik komisije za politične zapornike, internirance in izgnance pa je govoril o nekaterih vprašanjih o delu komisij. Na tem zboru smo napisali skupno resolucijo z naslovom: »Poziv narodom sveta« in pozdravno pismo tovarišu Titu.

Po končanem zborovanju smo si ogledali novo vojašnico in za nas pripravljen kulturni program. To zares enkratno umetniško doživetje nam je vsem ostalo v zares lepem in trajnem spominu.

OLGA MELIHAR

CELJE

Temeljite priprave

Priprave na volilne konference ZB na celjskem območju so se začele pravočasno. Končujejo se letne skupščine ZB po vseh mestnih četrtih. Med člani se evidentirajo novi člani za predsedstvo in nadzorne komisije ter delegati za občinsko skupščino. Vse organizacije ZB so se na to temeljito pripravile, kajti iz svojih vrst si bodo izbrali najbolj sposobne člane, ki bodo pripravljeni voditi to organizacijo.

VIKTOR DOBRIŠEK

LOGATEC

Poimenovanje po Logaškem bataljonu

Že dve leti je tega, ko so družbenopolitične organizacije v občini, občinska skupščina in odbor borcev Logaškega bataljona predlagali zveznemu sekretariatu za ljudsko obrambo, naj bi se vojašnica v Logatcu poimenovala po logaškem bataljonu. Ni dolgo tega, ko smo dobili privolitve na naš predlog. Vse priprave za poimenovanje vojašnice že potekajo, tako, da bo do 22. decembra vse nared.

V Logatcu smo to pomembno nalogo zaupali mladinski organizaciji. Izdelali so že program, ki se bo odvijal cel mesec december, krona vsega pa bo svečana akademija na predvečer praznika in poimenovanje vojašnice na sam praznik naše armade.

FRANC JERINA

TRNOVLJE

Brez svojih prostorov

Krajevna organizacija ZB iz Trnovlj sodi po številu članstva med najmanjše na celjskem območju. Kljub temu pa je bila udeležba članov na sestanku, kjer so bili obveščeni z delom zadnjih treh let, dokaj zadovoljiva. Živahna razprava je opozorila na nekatere pomanjkljivosti in težave s katerimi se srečujejo borci, ki med drugim tudi pogrešajo v svojem kraju mladinsko organizacijo in bolj delovno krajevno organizacijo SZDL.

Ob tem so seveda kritično opozorili na delo dispanzerja za borce in zobozdravstvene ambulante. Izrazili pa so tudi željo po svojih prostorih, saj morajo sedaj vedno gostovati ali pri gasilcih ali pa pri »Zarji«.

Za predsednico ZB Trnovlje so ponovno izvolili Marijo Pleteršnikovo.

VIKTOR DOBRIŠEK

O izročilih NOV in
revolucije

Vrzel med včeraj in danes

Prejšnji teden se je na Pokljuki končal seminar za rezervne vojaške starešine, ki v sovjetih enotah opravljajo moralnopolitično poslanstvo. Udeležence seminarja so med drugim seznanili tudi z vsebino in oblikami dejavnosti, ki v primeru resnične vojne utegnejo tako ali drugače vplivati na borbena vzdušja in moralo enot. Spoznali so tudi vso pestrost psihološke vojne, ki je spremljevalec našega časa, v primeru spopada ali agresije pa bi ta dejavnost, sestavljena iz izzivanja, groženj, provokacij in pritiskov, dobila nove razsežnosti. Rezervni vojaški starešine, ki se, mimogrede povedano, učijo in vzgajajo na izkušnjah partizanskih aktivistov, delegatov in politkomisarjev, so se na seminarju seznanili z orožjem pa-

številnih bojov, ki so se začeli po končani mobilizaciji prav tako namišljenih enot.

In ker je za boj potrebna komandirjeva ali komandantova bojna odločitev, ta pa sloni na vrsti najrazličnejših ocen, so se v pripravo te pomembne listine, z manj ali več uspeha, vključili tudi udeleženci letošnjega seminarja na Pokljuki. Vsak posebej in vsi skupaj so ocenjevali moralno in politično vzdušje svojih enot in, seveda, tudi vzdušje v vrstah namišljenega agresorja. Kajti naša partizanska in bojovniška dediščina nas uči, da je bojna odločitev, pa najsibo še tako strokovno dognana, brez politične ocene le kos papirja na majavih nogah.

»Za sodobno vojno, ali točneje za koncepcijo naše splošne ljudske obram-

Polkovnik Svetozar Oro: »Izkušnje iz partijskega in političnega dela pred vojno, med vojno in po njej so dragocene vrednote, na katerih gradimo trdnost naše splošne ljudske obrambe.«

ju vojaškostrokovnega pouka pripadnikov naših oboroženih sil ponekod nekoliko počasneje uveljavljajo. O tem bo več govora na napovedanem posvetu.

Kakorkoli že, tovariš Oro je poudaril, da se izročila naše NOV niso končala z zmago nad fašizmom. Naša revolucija še traja, živi z nami in v nas. In kako je glede tega v nekaterih enotah, ki nadaljujejo izročila te ali one narodnoosvobodilne enote. V spominski sobi najde vojak ali gost vse podatke – od ustanovitve te partizanske enote pa do konca njene bojne poti. In, dejali bi, nič več, čeprav nas od konca vojne deli več kot trideset let. V tem obdobju

klosti, ampak je odsev rasti in razvoja številnih rodov vojakov in starešin, ki so se vzgajali na svetlih primerih Prešernovcev. Zato se sobesednik, polkovnik Svetozar Oro, zavzema za to, da bi skupaj z izročili NOV negovali tudi naša povojna revolucionarna izročila, ki jih ni malo.

»In prav bi bilo,« je dejal, »če bi svojo vojaško enoto, vsaj ob njenem dnevu ali partijski volilni konferenci, obiskal tudi tisti, ki je po vojni v njej odslužil svoj vojaški rok, danes pa je ugleden član naše skupnosti.«

Tako torej polkovnik, o naših revolucionarnih izročilih, o našem včeraj in danes.

Udeleženci seminarja med poukom.

rtije, ki temelji na množični in razvejani idejni in politični vzgoji, kot tudi na nenehnem uresničevanju stališč Zveze komunistov in besed njene dolgaletnega voditelja in ustvarjalca tovariša Tita.

★

Naj takoj omenimo, da je seminar vodil in usmerjal polkovnik Svetozar Oro, pomočnik komandanta ljubljanskega armadnega območja za politično pravni sektor. Iz njegovih besed ni bilo težko ugotoviti, da so rezervni starešine svoja znanja dopolnjevali ob reševanju taktične naloge, ali drugače povedano, letošnji seminar je potekal v znamenju namišljene vojne in

be, je moralnopolitični faktor izrednega pomena,« je uvodoma dejal polkovnik Oro. »O tem dovolj zgovorno pričajo številni primeri partizanskih bojovnikov, ki so se oboroženi predvsem s 'strelivom komunistične partije', posamezno ali v skupinah upirali močnejšemu sovražniku in pri tem niso poznali brezizhodnega položaja.«

Potem se je pogovor nekoliko zasukal. Polkovnik Oro je omenil, da bo poveljstvo ljubljanskega armadnega območja, v začetku prihodnjega leta, organiziralo posvet na temo »Sodobno negovanje tradicij NOV in ljudske revolucije.« Dejal je, da so ta izročila zvesti spremljevalci moralnopolitične vzgoje in da se na področ-

ju pa je naša revolucija, in z njo tudi njen oboroženi del, naredila ogromne premike.

»Gre torej za vrzel med vojnimi in povojnimi izročili,« je pojasneval polkovnik Oro. »Lepo je to, da ob dnevu enote povabimo vojnega komandanta ali komisarja in tudi še živeče borce. A vendar bi se morali zavedati, da je narava neusmiljena in da stalno redči vrste borcev NOV. In kaj, ko enkrat ne bo več vojnih komisarjev in komandantov? Koga povabiti na proslavo enote?«

Toda povsod ni tako. Lep primer negovanja naših revolucionarnih izročil je enota, ki nadaljuje tradicije Prešernove brigade. Spominska soba v tej enoti ni le priča prete-

in ko sem ga ob koncu kramljanja zaprosil za oceno uspeha letošnjega seminarja, se je nasmehnul:

»Vprašajte koga od udeležencev.«

In pobaral sem rezervnega poročnika.

»Kljub zahtevnosti je učna snov zanimiva in koristna. Slišali smo in se naučili precej novega. Vse poteka po načrtu, ni zamujanja in nepotrebnega zavlačevanja. Predavatelji in vodje skupin, aktivni starešine naše armade, so svojo nalogo povsem uspešno opravili. Srečanja z vodjo seminarja, s polkovnikom Svetozarjem Orom, zlasti pa njegovih uvodnih besed, ne bom zlepa pozabil.«

Tekst B. Jakovljevič
Sliki: S. Krševan

» Naj pride novinar – povedali mu ne bomo ničesar? «

To jesen so nekatere naše krajevne skupnosti, v okviru rednega usposabljanja nerazporejenega prebivalstva, preverjale pripravljenost svojih krajanov za primer elementarne nesreče ali vojne.

Zabrnal je telefon. Vest je bila kratka in skopa. »Bo prišel kdo od vaših novinarjev v našo krajevno skupnost? Bo kaj zapisal o našem preverjanju pripravljenosti...!«

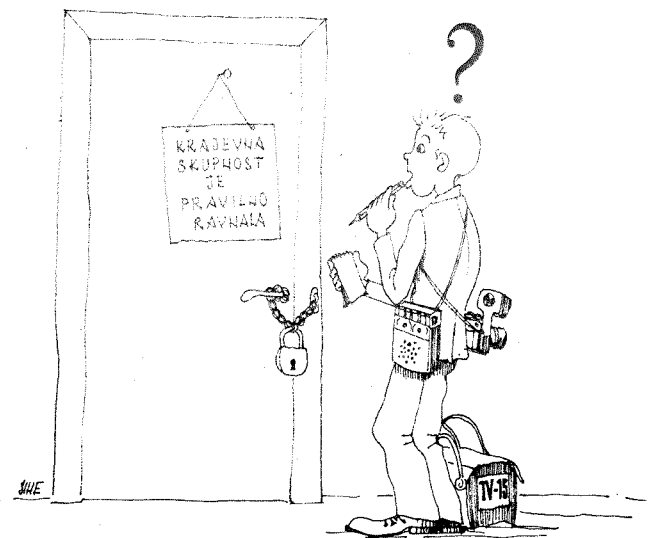
Novinar je prišel, v bazo, kot temu pravimo. Predstavil se je, pokazal tudi izkaznico. Nekaj mož je pozorno ogledovalo v črne stranice odete lističe in primerjalo fotografijo v njih z novinarjevo podobo. »Resno so vzeli vajo,« si misli novinar. »Tako je tudi prav. Budnost je skrajno poostrena!«

Novinar povpraša po vodji informativno-propagandne dejavnosti, išče človeka, ki bi mu dal potrebne podatke. Tovariši iz krajevne skupnosti odgovarjajo: »Tovariš, saj vidite da nimamo časa; mudi se nam na sestanek!«

Novinar predlaga za sestanek tudi svojo udeležbo. Čaka na odgovor. Čez čas mu sporočijo, da se sestanka ne more udeležiti.

Novinar se zaveda, da mora izpolniti nalogo, ki so mu jo dali v uredništvu, uredništvo pa mora uresničiti željo krajevne skupnosti, v katero se je novinar odpravil. Kaj zdaj? Stopi v sosednjo krajevno skupnost poišče predsednika in...

»Ze, ze, toda prej se moram pogovoriti z vodstvom vaje. Počakajte!« Predsednik KS odide, novinar čaka in opazuje. Z vseh strani ga opazujejo tudi budne oči

pripadnikov narodne zaščite. Tako je prav, si misli, tudi tu se zavedajo dolžnosti in odgovornosti.

Čas beži in potem pride tovariš predsednik. »Morali boste še malo počakati. Naše telefonske linije so zasedene – preobremenjene!«

Novinar čaka. Potem dočaka. »Pogovarjal sem se z vodstvom. Rekli so mi, naj vam sporočim le to, da je naša krajevna skupnost pravilno ravnala. Jaz vam torej ne morem povedati nič več.«

Kaj zdaj. Naj prinese v uredništvo poročilo o vaji, ki bo vsebovalo samo stavek: KS je v vaji pravilno ravnala. Kdo bo zadovoljen s takim poročilom in kakšen namen bo imelo. Nobenega dvoma ni, da tudi predstavniki »sedme sile«, zlasti pa tisti, ki redno spremljajo področje naših obrambnih priprav, natančno vedo, kaj je – vojna tajna. Pri Društvu novinarjev Slovenije deluje sekcija teh novinarjev, ki je svoje člane seznanila predvsem s pomočjo republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, JLA, sekretariata za notranje zadeve ter štaba za teritorialno obrambo, kaj vse sodi med naše obrambne in samozaščitne skrivnosti. Torej je odveč, da se predstavniki KS pogovarjajo z novinarjem »v rokah vajah«. Novinar je družbenopolitično angažiran delavec, čigar delo je na moč zahtevno in odgovorno. V nobenem primeru ni tujec ali zavedenec v sredini kjer živi in dela.

BRANE JAKOVLEVIČ

Nedvomno lahko zapišemo, da so izdelki »GORENJA« iz Velenja osvojili naš trg in našli svoje mesto tudi na tujem dokaj zahtevnem trgu. »GORENJE« se je torej odločilo za oster konkurenčni boj, ki ne pozna počitka in kjer se ne sme zaočiti niti za korak. Brez nenehnih vlaganj v raziskovanja in razvoj ni prihodnosti, to dobro vedo v »GORENJU«, zato bodo v prihodnje raziskovalni in razvojni dejavnosti namenili še več denarja. Do 1980. leta naj bi znašala ta sredstva že okoli 500 milijonov dinarjev.

Raziskovalni programi »GORENJA« že sedaj zajemajo vrsto znanstvenih disciplin: strojništvo, elektrotehniko, gradbeništvo, arhitekturo, biotehniko, kemijo, fiziko, ekologijo, socialno psihologijo, ekonomijo, antropologijo itd.

Poleg raziskovalnih služb v »GORENJU« dela pri načrtih raziskav in razvoja cela vrsta znanih domačih in tujih strokovnjakov. Kako povezati pomembne znanstvene potenciale s prakso in proizvodnjo, je ena pomembnih nalog »GORENJA«, kajti samo v prihodnjem 1978. letu bodo osvojili okoli sto novih proizvodov. Dobršen del teh proizvodov sicer pomeni samo izboljšanje dosedanjih, vendar je tudi to ena bistvenih nalog razvojnih služb. Novi izdelki bele tehnike z imenom »zdravo rjavo« to dokazujejo.

Ena najpomembnejših smeri razvojne politike na področju obsežnih raziskovanj je kompletiranje obstoječih proizvodnih programov med katere sodi »DOM«, ki zajema celotno opremo doma od gospodinjskih aparatov do gradbeništva, toplotnih napeljav itd.

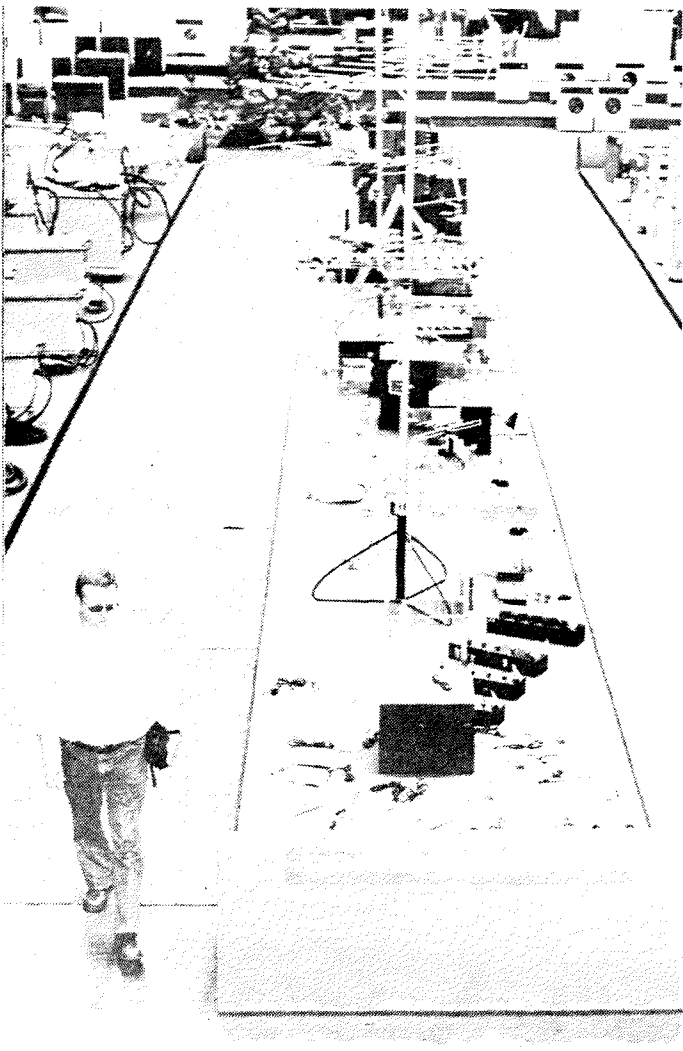
Ob vsem tem pa velja še posebej poudariti, da so skoraj vsi izdelki »GORENJA« izdelani na osnovi lastnih tehnično-tehnoloških dosežkov. To pa seveda ne pomeni, da se »GORENJE« zapira v okvire lastnih služb. Nasprotno, »GORENJE« sodeluje s tujimi partnerji, spremlja sodobna dogajanja in dosežke na tem področju, vendar so tudi sami sposobni razviti lastne tehnično-tehnološke rešitve.

»GORENJE« ima jasno postavljene cilje in hotenja, ki segajo ne samo v prihodnje leto, temveč celo v prihodnje desetletje in v tej smeri potekajo tudi vse akcije. Današnja vlaganja v »GORENJU« pomenijo vlaganja v prihodnost. Vsi pa vedo, da v tem hitrem tempu razvoja pomeni prihodnost tisto, kar se je začelo že danes!

V sestavljeno organizacijo združenega dela »GORENJE« sodi poleg »Gorenja« – tovarne gospodinjske opreme Velenje še naslednjih deset članic. »Gorenje«-Sever iz Subotice, »Gorenje«-Muta iz Mute ob Dravi, »Gorenje«-Fecro iz Slovenj Gradca, »Gorenje«-Elrad iz Gornje Radgone, »Gorenje«-Varstroj iz Lendave, »Gorenje«-Metalplast iz Ruš, »Gorenje«-Fabrika termičkih uređaja iz Sombora, »Gorenje«-Petar Drapšin iz Kikinde, »Gorenje«-Mural iz Murskega Središča ter »Gorenje«-Vegrad iz Velenja.

»Gorenje«-Sever iz Subotice sodi med največje ju-

Ponosni na prehojen pot – smelo v prihodnost

Izvoz izdelkov »GORENJA« iz Velenja nenehno narašča, kar nedvomno priča o kakovosti izdelkov. Samo lani so na tuje trge izvozili za 824 milijonov din svojih izdelkov. V 1980. letu pa naj bi ta vrednost znašala že 3,27 milijarde din ali skoraj 29 odstotkov celotne realizacije. S tem bi se »GORENJE« iz Velenja še bolj učvrstilo med vodilne evropske izdelovalce »bele tehnike«.

Številnim čestitkam, ki so jih prejeli delovni ljudje ob praznovanju praznika velenjske občine, se pridružujemo tudi mi!

goslovanske izdelovalce elektromotorjev, saj daje ta pol stoletja stara tovarna na trg skoraj polovico jugoslovanske proizvodnje elektromotorjev. Pa ne samo to! Osvojili so tudi popoln inženiring za čiščenje voda in sanacija Paličkega jezera je nedvomno velik uspeh celotnega delovnega kolektiva.

S štiristo let staro kovaško tradicijo se lahko pohvali delovna organizacija »Gorenje«-Muta, ki je prešla iz izdelovanja enostavnih poljedelskih orodij na zahtevne sodobne kmetijske stroje s čimer se vključuje v uresničevanje »zelenega programa«. Do 1980. leta bodo v Muti še bistveno povečali obseg proizvodnje, tako, da se bo skupni dohodek povečal od lanskih 307 milijonov din na 774 milijonov, število zaposlenih pa za okoli 250.

Tudi v Fecru smelo načrtujejo. V prihodnjih petih letih naj bi povečali skupni dohodek od sedanjih 109 milijonov din na 222 milijonov din 1980. leta.

»Gorenje«-Elrad izdeluje antene, teleskopske antene, skupne antenske naprave, ojačevalce, pretvornike itd. Kljub nenehnemu posodabljanju proizvodnje načrtujejo, da bo v Elradu našlo do 1980. leta zaposlitev kar 1065 ljudi ali okoli 350 več, kot jih je zaposlenih sedaj.

Grelna in ventilacijska tehnika naj bi se v prihodnjih nekaj letih povečala za štirikrat, kar pomeni da stojijo pred mladim delovnim kolektivom tovarne termičnih naprav iz Sombora vedno večje zahteve, ki jih bodo zagotovo uresničili, saj njihovi izdelki sodijo med najkakovostnejše tovrstne izdelke.

Tovarno kuhinjske opreme »Petar Drapšin« iz Kikinde odlikujejo sodobne oblike in vsestranska uporabnost njihovih izdelkov. Vključeni pa so v programsko celoto »DOM«.

Proizvodni program Varstroja obsega varilne aparate za navadno in točkasto varjenje, usmernike in varilne polavtomate. Lanski skupni dohodek je znašal dobrih sto milijonov din, v 1980. letu pa bo kar desetkrat višji kar nedvomno opozarja na ambiciozni program.

Metalplast iz Ruš postaja vedno bolj znan in cenjen izdelovalec opreme za kopalnice in sanitarije. Okoli 200 zaposlenih je lani ustvarilo za 48 milijonov din skupnega dohodka, za 1980. leto pa ga načrtujejo za sto milijonov dinarjev več.

Mural in Vegrad pa sta mladi delovni organizaciji, ki se vključujeta v tehnološko celoto: stanovanjski objekti od zidu do celotne opreme.

Velenjska občina je med šestdesetimi slovenskimi občinami po narodnem dohodku in po družbenem proizvodu na prebivalca na petem mestu. Po številu zaposlenih žensk je na enajstem mestu, trinajsta je po številu registriranih osebnih avtomobilov, dvajseta po skupnem narodnem dohodku in štirinajsta po številu televizijskih naročnikov.

LASTNA SUROVINSKA
BAZA

lastni vinogradi
lastni sadovnjaki
lastne poljedelske
površine

po področjih za
posamezne vrste vin
žganih pijač
ter brezalkoholno
dejavnost

SPECIALIZIRANA
PROIZVODNJA

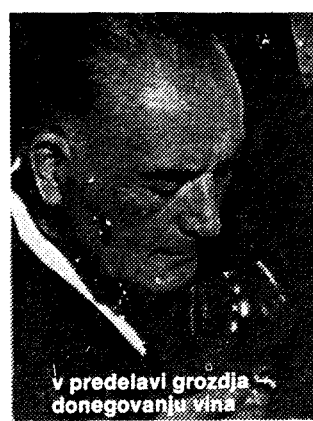

Danes ime Slovin pomeni:
enega največjih jugoslovanskih pridelovalcev vseh vrst vin
pomembnega proizvajalca žganih pijač
največjega proizvajalca brezalkoholnih pijač
poleg tega še:
kmetijstvo s poljedelstvom in živinorejo, vinogradništvom,
sadjarstvom in predelavo, trgovino, uvoz-izvoz, gostinstvo.

SODOBNA
TEHNOLOGIJA

nove polnilne linije, nove
in modernizirane kleti
stalna kontrola kvalitete
dostavni park po vsej
državi

v predelavi grozdja
donegovanju vina

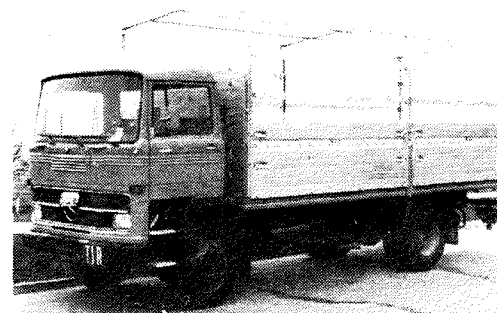
STOLETNA TRADICIJA
IN NOVA SPOZNANJA

A S
DOMŽALE
tel.: 061, 72831 JUGOSLAVIJA

AVTOSERVIS

61230 DOMŽALE

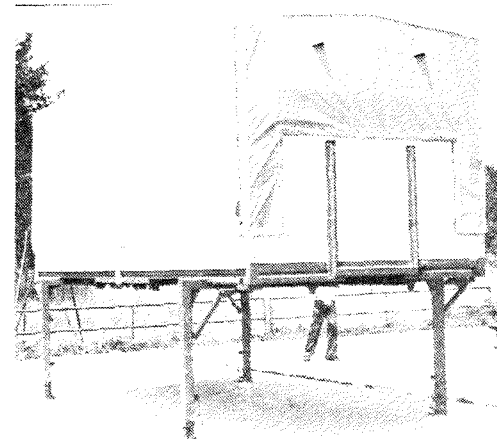
telefon: 72-831
72-829

Paletna TIR nadgradnja na vozilu MB
1113 (1213)

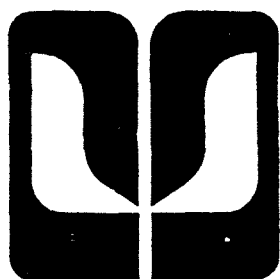
opravljanje servisne usluge za
vse vrste osebnih vozil
v celoti opravlja popravila
avtobusov in tovornih vozil
izdeluje po lastnem patentu
aluminijaste paletne TIR
nadgradnje (tovorni zaboji,
urgoni, menjalni kesoni) za vse
vrste vozil in prikolic

A S
DOMŽALE

Menjalni keson – uporaben tudi kot
začasno skladišče

A S
DOMŽALE
tel.: 061, 72831 JUGOSLAVIJA

CENTROMERKUR p. o.

Trubarjeva 3
61000 LJUBLJANA

vabi v svojo veleblagovnico v
Ljubljani in Litiji
velika izbira jesensko-zimskih
oblačil
pletenin
in športne konfekcije

PRIPOROČA SE CENTROMERKUR

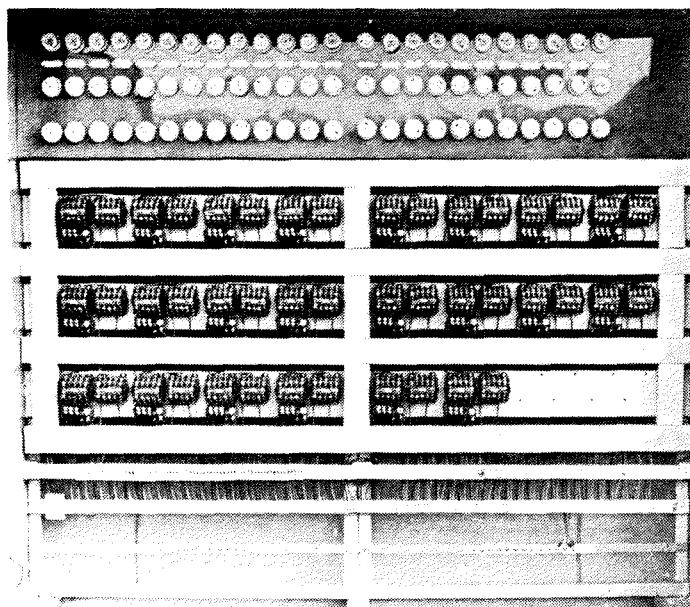

ELEKTROMONTAŽA p. o.

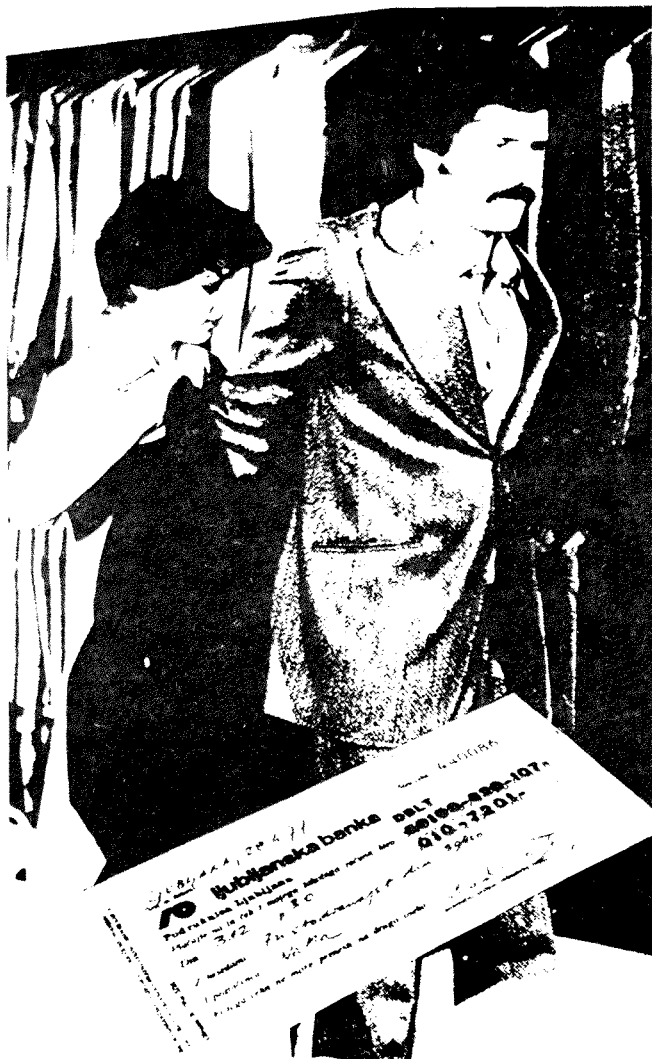
elektromontažno in projektivno podjetje

61000 LJUBLJANA, TRŽAŠKA CESTA 126

Telefon h. c. 61-441, 62-968, direktor 61-622

Izvajanje elektroinstalacij jakega
in šibkega toka na vseh
investicijskih objektih
Proizvodnja za izdelavo elektro
razdelilcev, komandnih,
signalnih omar in pultov z lastno
lakirnico in ključavničarskimi
izdelki

Vodnogospodarsko podjetje Ljubljana, Slovenčeva 95 in Hidroinženiring Ljubljana, Bratovševa ploščad 5 sporočata javnosti, da sta se združila in odslej poslujeta pod firmo: Vodnogospodarsko podjetje »HIDROTEHNIK« Ljubljana o. o. Ljubljana, Slovenčeva 95.

VGP »HIDROTEHNIK« Ljubljana, o. o. ima v svojem sestavu:

TOZD HIDROGRADNJE n. sub. o. Ljubljana, Slovenčeva 95 organizacija za gradnjo vodnogradbenih in drugih objektov nizke gradnje ter eksploatacijo mineralnih surovin
TOZD HIDROINŽENIRING n. sub. o. Ljubljana, Slovenčeva 95 – organizacija za projektiranje in izvedbo inženiring hidrotehničnih objektov ter naprav in drugih nizkih gradenj
DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB, Ljubljana, Slovenčeva 95.

brest
cerknica

dekliška
soba

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31 167

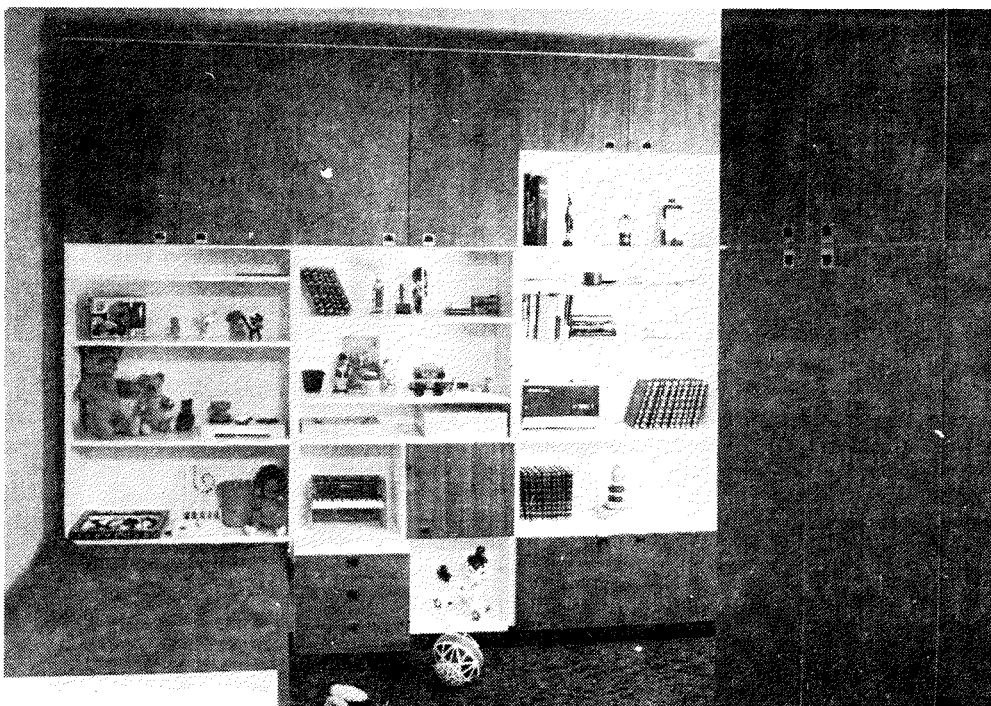
katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom

za dnevne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru,
kneza koclja 6

potrošniško posojilo do 30.000. 10% polog
ob nakupu z devizami 5% popust dostava na dom brezplačna

Komponibilno pohištvo sistem ABC – nagrajen na XIII. beograjskem sejmu!

Prodaja ● Lesnina – salon pohištva, Titova 51 ● Javor – Celovška 268
● Lesnina – Kranj, Primskovo ● HOJA – Ljubljana, Langusova 8

VSE INFORMACIJE:

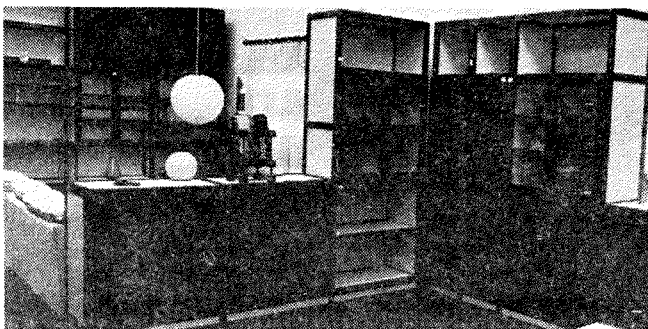
»HOJA« predelava lesa, Ljubljana, Langusova 8

telefon 62-671, 62-695,
telex 31-150 yu hoja

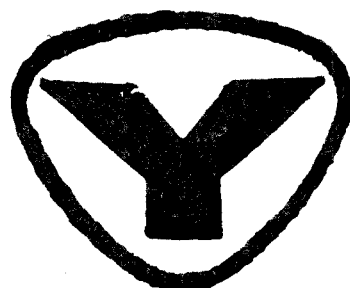

HOPO – dobitnik ljubljanskega »ZMAJA« in drugih priznanj!

Edinstveni sistem pohištva vam omogoča popolno kreiranje prostora po vaših željah. Z neomejenim številom kombinacij elementov iz naravnega bukovega lesa v naravni in barvni izvedbi, lahko stanovanje opremito od kleti do dnevne sobe in kuhinje. Luksuzna izvedba sistema je primerna za opremo stanovanjskih prostorov, cenejša – hobi izvedenka pa za opremo kletnih prostorov, garaž, delavnic, hobi sob, ipd.

Sobni in hobi program
dobite pri:
● SLOVENIJALESU – Titova 50, Ljubljana
● METALKI – Ljubljana
● JUGODRVU – Beograd – Galerija pohištva na beograjskem sejmu
● JUGODRVU – Beograd – Supersalon Novi Beograd
● JUGODRVU – Skopje
● JUGODRVU – Zagreb
● LESNINI – Kranj
● LESNINI – Maribor
● LESNINI – salon na Zg. V.
● KRKI – Novo mesto

YUGOTOURS

Ljubljana, Titova 36/9 nad.
telefon 322-458, 321-794

Naročniki in bralci TV 15 se lahko udeležijo letalskega potovanja v

LONDON 5 dni

od 6. novembra do 10. novembra 77

Cena SAMO 1990 DIN

Običajna cena 2650 din

Cena vključuje:

- letalski prevoz Ljubljana (London) Ljubljana
- namestitev v hotelu B kateg. z nočitvijo in zajtrkom
- avtobusni ogled Londona
- prevoz letališče (hotel) letališče v Londonu
- organizacija potovanja

Kupon TV 15

Odrežite kupon in ga pošljite na naslov Yugotoursa

Priimek in ime

Točen naslov

Za potovanje 6. 11. prijavljam oseb
Akontacijo 1000 din po osebi nakažite po poštni nakaznici TAKOJ na naš naslov.
Ostanek je treba plačati najkasneje 8 dni pred potovanjem.

Objavljamo del vsebine druge številke »Glasila TV relejnih stanic«. Glasilo je izšlo trikrat, njen urednik pa je bil komisar relejnih TV postaj Slovenije Ludvik Kukavica-Papež. Prva številka je izšla spomladi leta 1944, druga pa meseca novembra, neposredno po tragični smrti komandanta Franca Rozmana-Staneta (umrl je 7. novembra 1944). Glasilo je tiskala partizanska tiskarna v Kočevskem Rogu, prebirali pa so ga partizani na relejnih postajah, v korpusih, divizijah in štabih brigad.

Glasilo, katerega del vsebine vam danes predstavljamo, je nosil med NOB v svoji torbici Igor Križanovski-Oleg, nekdanji komisar zaščite prvega bataljona 14. brigade NOV in POS. Sam pravi, da gre za enkratne izpovedi sedaj že večinoma preminulih tovarišev, pravih komunistov in junakov.

Tudi mrtev je ostal na položaju

KURIR

Zadnjikrat čez Savo

Ne vemo, kako je živel človek, ki je izvršil to dejanje. Vemo samo, kako se je končalo njegovo življenje.

Z nestrpnim zamolklim glasom je štabni telefonist zaman klical enoto, ki je bila na oddaljenem položaju. Sovražnik jo obkoljuje. Hitro se je treba povezati z njo. Sporočiti ji moramo, da jo sovražnik obkoljuje, da bo zavzela drug položaj, ker bo drugače uničena. Priti do nje je nemogoče. Prostor, ki deli poveljstvo od enote, ki je prodrla daleč naprej, tolčejo nemški minometi, ki dvigajo v zrak kupe snega, pomešanega z grudami zemlje.

Zveze ni.

– Prekinjena je, – je rekel telefonist.

Tedaj se dvigne narednik Novikov, ki je že včeraj pod sovražnikovim ognjem napeljal žico, ogrnil si je bel plašč, vzel puško, torbo z orodjem in rekel kot običajno.

– Grem. Zveza je prekinjena. Dovolite? –

Žica je bila napeljana med razcefranimi jelkami in med redkim grmičevjem. Novikov se je plazil. Nemci so ga hitro opazili. Eksplozije so povzročile, da so se grude snega trkljale do borca za zvezo. Vroči drobci min so mu žvižgali nad glavo.

Ni čutil bolečine v desni nogi. Ko se je okrenil, je videl, da se za njim vleče po snegu rdeča sled. Po tristo metrih je med izruvanimi grudami zemlje zatipal bodeči konec žice. Tukaj je bila linija prekinjena. Prekinila jo je mina, ki je eksplodirala v bližini. Moral je najti drugi konec prekinjene žice, se priplaziti do njega in zopet zvezati prekinjeno linijo.

Naenkrat zahrumi in zažvižga čisto blizu. Težka bolečina ga pritisne k zemlji. Zasulo ga je. Pljuvajoč se izvleče. Bolečina ni popustila. Mučila ga je vedno bolj. Zavedal se je samo enega: moram najti drugi konec žice, ki visi nekje v grmovju. Priplaziti se moram do njega, zagrabit, potegniti in zvezati. Našel ga je. Začuti nekaj vročega v prsih, pade, se zopet dvigne in ujame žico. Tedaj je zagledal, da se mu približujejo Nemci. Streljati ni mogel, roki je imel zaposleni... Začel je vleči žico k sebi. Vse težje in težje je dihal. Prsti so mu otrdeli. Misli na smrt so ga mučile. Ali je mogoče, da ne bo toliko časa živel, da bi mogel spojiti žico. Novikov je stiskal z zobmi konec žice in napenjal vse sile, da je prijel z obema rokama drugo žico in jo potegnil do ust. Manjka samo še centimeter. Nič več ne vidi. S poslednjo močjo potegne žico in uspe mu, da jo zgrabi z zobmi. Stiska čeljusti do bolečine, začuti kisló-slani okus in slabe tresljaje na jeziku. Tok je! Z mrzlimi rokami je otipal puško. Pade na obraz v sneg, z ostankom svojih sil besni, stiska zobe. Nemci s krikom jurišajo nanj. Novikov se zadnjikrat dvigne in izstrelí v sovražnika vse naboje.

... V poveljstvu kriči vzradošeni telefonist v slušalko.

Da, da! Slišim! Arina? Jaz sem – Soroka!

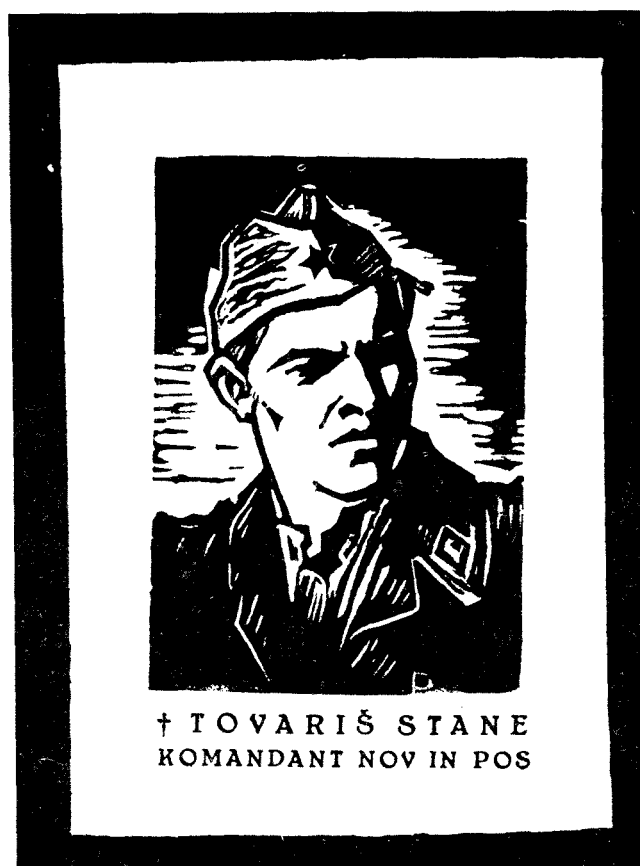
Ko je na koncu boja dobila prednja enota potrebna navodila, je napadla Nemce z boka in prebila obroč. Ko so borci za zvezo navijali žico, so našli napol zasutega tovariša. Ležal je nepremično z obrazom v snegu. V roki je držal puško in ukrivljeni prst mu je primrznil na zapirac. Šaržer je bil izpraznjen. Nedaleč v snegu so našli štiri ubite Nemce. Vzdignili so ga, za njim pa se je vlekla žica, ki jo je stiskal z zobmi. Takrat so spoznali, kako je bila vzpostavljena telefonska linija med bojem.

Zobje, ki so držali oba konca žice, so bili tako močno stisnjeni, da so morali presekati žico, na obeh straneh stisnjenih ust. Drugače ne bi mogli osvoboditi mrtvega tovariša, ki je še po svoji smrti hrabro vršil svojo službo.

Časopis »Stalinjski Sokol« 13. III. 1942.

Centralna fronta.

Prevedeno iz »Ima jih bezbroj«.

Dež je lil že nekaj dni, da se je slišalo močno šumenje narasle Save. Skale med Jesenicami in Kranjem, ki so se v soncu tako svetlo bleščale med valovi, so bile zalite s sivo, valečo se vodo. Zvedrilo se je in svetel mesec je sijal na umito naravo.

Dežne kaplje so padale iz listov na pet kurirjev, ki so se prerivali med gostim grmovjem po zarasli stezi. Na ramah so nosili majhen pločevinast čolniček. Kadar je veja udarila obenj, jih je kovinski glas zarezal, kot da bi jih opominjal na bližnjo nevarnost. Bližali so se Savi, še par korakov čez travnik in že so se skrili v grmovju ob bregu.

Gledali so v velike valove, ki so besno udarjali ob breg. Kakor orehova lupinica se je zibala pločevinasta kadica. Sprahujoče so se spogledovali, kdo bo šel med to vodno šumenje.

Sam se je javil šestnajstletni Miloš. »Jaz grem,« je dejal. Gledali so ga. Bil je majhen in droban. Kaj bodo drobne ročice naredile proti razbesneli vodi? A on je vztrajal, odločen je bil, da prepelje pošto čez Savo.

Sedel je v pločevinasto koritce, ki je vsako noč prepeljalo kurirja preko Save. Hitro in spretno je zamahoval z veslom. Bil je že na sredini. Kurirjem je zastajal dih. Začelo ga je premetavati. Že so mislili, da je po njem, a vendar se je obdržal. Še parkrat je zamahnil in pristal je. Oddahnili so si od napetega čakanja, ali bo malemu Milošu uspelo ali ne. Niso dolgo čakali, spet so zagledali malo lupino, kako se je odlepila od brega. Zanašalo jo je nazaj k bregu, vrtelo, da so vsi obupali nad Miloševo rešitvijo. Vendar par spretnih udarcev in zopet je mali čolniček drsel k drugemu bregu.

A naenkrat, kot bi nič ne zalegli udarci vesel, je začelo koritce drseti s tokom nizdol. Kurirji so tekli vzporedno po bregu in napeto sodelovali v duhu z malim Milošem, ki se je boril, da bi obdržal mali čolniček nad valovi. Čeprav je vladala pri prehodih prejšnje noči stroga tišina, so kurirji pozabili na to in z vzkliki bodrili tovariša. Pretekli so že precej, ko jim naenkrat izgine čolniček z brodarjem vred izpred oči. Nemo so stali ob bregu in zrlí med razpenjene valove, se ne bo li prikazala med njimi ročica malega Miloša? In prav ta molk je kazal, kako so imeli radi malega Miloša, in kako velika je bila izguba pogumnega kurirčka.

Kakor so nemo stali, tako si jih videl nemo hoditi po ozki zarasli stezi. Sava pa jim je še vedno pripovedovala, da je danes enako neusmiljena do vsakogar, ki si drzne čez njene valove.

Stojan
IV. relejni sektor.

ZA SVOBODO

Ko spita mesto, vas v pokoju, vihar močan in blisk svetel v gorah vrhove lomi. Kdo hodi v neurju tem po gozdu in v temi si utira pot v dolino? Kaj žene ga junaka v tej pozni temni uri, morda dolžnost mu žene trudne, a jeklene ude.

Čez cesto se potegne senca črna, preskoči progo – že mrzlo vodo brede. Pištola mu naperjena na drugi breg je Save, zazdi se, da nekdo mu grozi z goščave. Doseže breg v svoji mračni slutnji, ko rezek strel odjekne v temni, strašni noči, da le beseda tiha iz njega se izvije.

Ko blisk razsvetil temno je ozračje, ležal pod smreko je stoletno nepremično. Pokojen nasmeš se je bral iz ust junaka, ki krčevito k prsim stiskal pošto je kurirsko.

Slavec koroški kurir

Pojasnilo Erni Mrakovi z Vrhniške

V 41. številki TV 15, ki je izšla 20. oktobra 1977, je bila objavljena, pod naslovom »Kdo ga pozna?«, fotografija zaščitne čete slovenske delegacije, ki se je odpravila na drugo zasedanje AVNOJ (leta 1943 v Jajce) in tovarišica Erna Mrakova z Vrhniške vprašuje, če je na fotografiji tudi njen brat Francelj Mrak, ki ga je označila s križcem.

Najprej bi tovarišici Erni povedal, da na sliki ni njen brat in da je s križcem označen tovariš Matija Brodarič, doma iz vasi Griblje pri Črnomlju; ker pa je bilo o objavljeni fotografiji sicer že govora, vendar ne podrobno, bi želel povedati še to:

Fotografija je bila posneta 2. 12. 1943 v Ključu (takrat v popolnoma porušenem in požganem mestu), ko se je slovenska delegacija vračala z drugega zasedanja AVNOJ. Poleg te slike je še več posnetkov iz Ključa in sicer, ko smo se prevažali s čolnom preko reke Sane in več drugih slik iz Korenice, Livna, Jajca, Mrkonjić grada in Banije. Vse so skupinske in na njih so delegati na čolnih, v kamionih, na vlakih, vozovih, na pohodu, počitku. Na objavljeni fotografiji pa so borci bataljona VOS, ki so spremljali našo delegacijo v Jajce in nazaj v Slovenijo in sicer od 9. novembra do 20. decembra 1943. Četa vosovcev je šla do Otočca v Liki, naprej pa samo skupina spremljevalcev, ki jih vidimo na fotografiji, štirinajst iz bataljona VOS in trije iz samostojne čete pri glavnem štabu (na fotografiji desno).

Na fotografiji so:

1. ALBIN GLAJZER, vodja zaščitne čete enote VOS na tej zgodovinski poti, takrat komandant bataljona (narodni heroj, padel 1. 4. 1944 v Metnaju pri Stični, ko je jurišal na »črnorokce«);

2. JOŽE KREMESEC, delegat voda (sedaj živi v Metliki št. 25);

3. TONE KRALJ, komandir čete (doma iz Mlake pri Metliki, umrl 19. 6. 1975 v Ljubljani);

5. JANKO GREGORIČ, komandir voda (sedaj živi v Novem mestu, Nad mlini 43);

8. MIRAN PETRIČ (sedaj živi v Ljubljani-Sentvid, Zlatek 54);

9. MATIJA BRODARIČ, puškomitraljezec (doma iz Gribelj, občina Črnomelj. Padel v Kriški vasi pri Višnji gori 1. maja 1944, ko se je četa prvega bataljona prve brigade VDV prebijala iz obkoljene hiše. Takrat je bil Matija komandir voda, pokopan pa je na pokopališču v Višnji gori);

10. BRDARIČ, doma SHR (ni znano, če je še živ);

11. MARTIN STARIHA (sedaj živi v Dragomlji vasi 8 pri Suhorju);

12. PERO BOGDANOVIČ (padel 1. 5. 1945 v Kriški vasi, skupaj s Brodaričem);

13. JANEZ, imenovan FI-FICA, kurir Glajzarja (sedaj živi v Ljubljani);

15. JANEZ KREČ, borec samostojne čete (sedaj živi nekje v Ljubljani);

17. TOMO KOPAČ, kurir vrhovnega štaba (priklučil se nam je v Jajcu in ne vem, kje živi);

4., 6. in 7. so borci iz bataljona VOS, katerih imen se ne spominjam, se bom pa poizkušal spomniti; prva dva v drugi vrsti (pod drevesom) in skrajni zadnji (na fotografiji desno), so verjetno partizani iz Ključa, pri katerih je bila delegacija, ko je počivala na tem pohodu proti Sanici in Grmeču.

JANKO GREGORIČ
Nad mlino 43,
p. Novo mesto

Ali ga kdo pozna?

Na dnu spominske grape pod vasjo Vrsno, v neposredni bližini vasi Selce, kjer je poletne mesece leta 1943 delovala premična partizanska bolnišnica in kjer je ob italijanskem napadu na bolnišnico padel intendant imenovane bolnišnice Skočir, doma iz Vrsnega, vidimo široko puščico, ki kaže pod Gregorčičev slap in na kateri piše:

»Ruski vojak – partizan se je smrtno ponesrečil dne 16. IV. 1945, ko je na nočnem pohodu proti Vrsnu strmoglavil v prepad pri slapu.«

V ozadju te puščice (na fotografiji) je spominski kamen, na katerem je pritrjena pločevinasta ploščica z napisom: »Tukaj počiva neznani ruski vojak – partizan«.

Grob in napise je že pred več kot dvajsetimi leti uredila ZB NOV Kobarid.

Kako se je zgodila ta nesreča?

Večjo skupino ruskih vojakov – ujetnikov, ki so pobegnili iz ujetniškega taborišča nekje v Furlaniji in se priključili partizanom v goriških Brdih, je usodno noč vodil čez Sočo po stezi proti Vrsnem in vasi Krn, namenjena pa je bila v 9. korpus, terenski politični delavec in kurir Alojz Brginc iz Kamnega, ki je drugi dan pod prepadom ob slapu našel mrtvega partizana ter ga s pomočjo tovarišev iz vasi Selce tudi pokopal poleg potoka, – na dnu grape, kjer še danes leži.

Na žalost nihče ne ve imena ne drugih podatkov o ponesrečenem ruskem vojaku – partizanu. Morda ima ponesrečeni partizan še žive starše in druge svojce, ki goje še trohico upanja, da je še živ oziroma bi radi zvedeli, kje je pokopan.

Če morda kdo izmed nekdanjih borcev ali drugih spremljevalcev te skupine ve za ime tega ruskega vojaka – partizana ali za kakšne druge njegove podatke, naj to sporoči na: ZZB NOV Tolmin.

IVAN KURINČIČ

Matija Arh

Avgusta smo na Bledu pokopali Matijo Arha. Rodil se je leta 1918 v Bledu. Vasi Bodešče pri aprilu leta 1943 se je pridružil Jalovski četi, pozneje pa je bil borec Prešernove brigade. Na Žirovskem vrhu je bil ujet in odpeljan v Begunje od tam pa v kazensko taborišče ob avstrijsko-česki meji. Veliko je pretrpel.

Lovro Verdev

Lovro Verdev se je rodil v Ponikvi pri Žalcu leta 1921. Leta 1943 je navezal stike z organizatorji, ki so pripravljali vstajo proti okupatorju. Leta 1944 je skupno s svojimi tovariši stopil v vrste Tomšičeve brigade 14. divizije. Avgusta istega leta je padel v zasedo in bil skupno s svojo materjo in sestrama odpeljan v mariborske zapore in od tam v Ravensbrück, nato pa v Dachau. Mater so živo sežgali, ostali trije pa so se vrnili domov s težkimi posledicami.

Karel Ambrožič

V Morskem pri Kanalu je prenehalo biti plemenito srce Karla Ambrožiča. Rodil se je pred 72 leti v Cerovem. Kot zaveden Slovenec se je vključil v brigado Simona Gregorčiča, leta 1944 pa v Okrožno gospodarsko komisijo za idrijski okraj, kjer je ostal do osvoboditve. Za zasluge je bil odlikovan.

Nace Oblak

Septembra je umrl v Dolenjskih Toplicah Nace Oblak, ki se je rodil leta 1914 v Spodnji Trebuši. Bil je borec Gubčeve brigade, po osvoboditvi pa marljiv družbenopolitični delavec. Za svoje delo je dobil več odlikovanj.

Dr. Karel Rutar

V Gorici je umrl dr. Karel Rutar, star 72 let. Bil je zdravnik in je to svoje poklicno delo opravljal tudi med NOV. V začetku je kar od doma hodil na teren zdraviti partizane in aktiviste, pozneje pa je odšel med partizane. Pri 9. korpusu je opravljal razne strokovne funkcije. Po osvoboditvi je bil v Gorici izvoljen za predsednika mestnega narodnoosvobodilnega izvršnega odbora, ter je opravljal dolžnost dokler ga niso zavezniške oblasti odstranile.

Jože Milavec

Umrl je Jože Milavec iz Laz. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Planini pri Rakeku. Z NOG je začel aktivno sodelovati leta 1942. Bil je invalid. Ostal nsm bo v lepem spominu.

Pepca Bajt

V Idriji v Domu upokoencev, daleč od svojega domovanja v Mrzli rupi na visoki planoti ob Trnovskem gozdu, je umrla Pepca Bajt, po domače Kolenčeva Pepca. Delovanje partizanske bolnišnice »Pavla« je tesno povezano z delovanjem NOV Kolenčevih, v njihovi hiši je bila več kot leto dni pred osvoboditvijo javka te tajne bolnišnice. Pri njih se je pekeli kruh za bolnišnico, vsak dan so pripeljali ranjence na javko in od njih prepeljali naprej v bolnišnico. Pepca je s svojimi dejanji veliko pomagala partizanski saniteti in ranjencem.

Jože Regent-Bobi

Avgusta letos je v Ljubljani umrl Jože Regent-Bobi, star komaj 50 let. Kot mladenič je bil odpeljan v internacijo v Gonars. Po kapitulaciji Italije je šel med partizane na Primorskem. Bil je ves čas član osebja bolnišnice »Pavla«, IX. korpusa, kot član intendance in ekonomata bolnišnice.

Jože Gorjan-Narodi

V Volčji Dragi pri Novi Gorici je septembra umrl v 75 letu starosti Jože Gorjan-Narodi. Po kapitulaciji Italije je stopil v NOV, januarja 1944 je prišel v partizansko bolnišnico »Pavla«. Kot član osebja je ostal do zadnje ofenzive 1945. leta, nakar je odšel v brigado. Po osvoboditvi je do upokojitve delal kot zidar. Bil je tudi vojaški invalid.

Marija Čučnik

Na pokopališču v Kostanjevici smo se poslovili od Marije Čučnik iz Orehovice. Dočakala je 85 let. Leta 1941 se je s pokojnim možem vključila v aktivno delo za NOG. Leta 1942 je bil v njihovi hiši ustanovljen SKOJ. Pri njih so bili izvoljeni delegati za kočevski zbor. Trije otroci so bili aktivni udeleženci NOV. Za svoje delo je prejela medaljo za hrabrost.

Francka Gomboc

Na tržiškem pokopališču smo se septembra poslovili od Francke Gomboc. Leta 1943 je začela sodelovati s partizani. Zbirala je hrano, zdravila in razna obvestila, nudila varno zatiščišče borcem, kurirjem ter skrivala tudi ranjene partizane v svojem domu.

Jožefa Sovinek

Na pokopališču v Podkrajju smo se poslovili od Jožefe Sovinek, rojene leta 1903 v Šentflorijanu. Bila je aktivistka NOG od marca 1943 na terenu Šmihel nad Mozirjem. Ohranili jo bomo v najlepšem spominu.

Ivan Kobe-Vukovci

Na viniškem pokopališču smo se poslovili od borca Ivana Kobeta, ki se je rodil leta 1885 v Vukovcih pri Črnomlju. V delo za NOV se je vključil v začetku leta 1942 ter materialno pomagal in podpiral. V njegovi hiši so našli zatočišče borci in aktivisti. Vsa družina je delala za NOB od leta 1942.

Ana Trap-Mihačeva mama

Na pokopališču v Podkrajju smo se poslovili od Ane Trap, ki se je rodila leta 1928 v Plešivcu, kjer je njena domačija nudila vso pomoč terencem, aktivistom in borcem NOV, še posebno ob prihodu XIV. UD na Graško goro – Goro jurišev.

Marija Žagar

Na bovškem pokopališču smo se poslovili od 76-letne Marije Žagar iz Vodenc pri Bovcu. Za NOB je pričela delati že pred kapitulacijo Italije leta 1943. Prejela je odlikovanje – medaljo zaslug za narod.

Bilo je na eni izmed časnikarskih konferenc v prostorih Zveze prijateljev mladine Slovenije... Pred začetkom Kurirčkove pošte! Dobro se že spominjam besed prisotnega tovariša. Bolje, natančneje povedano: enega samega njegovega vprašanja.

Več kot dve leti je tega. Morda tri.

»Zakaj se ne bi, na primer, v osrednjem televizijskem dnevniku, ob posebnih priložnostih, oglašali tudi pionirji?« je rekel prizadeto. »Imeli bi kaj povedati.«

Pravzaprav ima še kako prav! Kot najmlajši del skupne vrste socialističnih sil, kar vneto ponavljamo, se naši pionirji enakovredno vključujejo v mnoge družbene akcije. Že vrsto let so nosilci uspešno predstavljenih političnih manifestacij z več kot sto udeleženci. Svoje mesto so dobili tudi v obrambnih pripravah. Pionirska samouprava se ne uveljavlja nič počasneje kot pri nas, odraslih. Prav tako je z delegatskimi odnosi. In še in še. Kdor pa ima dolžnosti in jih predano, zvesto in po svojih najboljših močeh, opravlja, ima v naši domovini lahko tudi želje. Tako je pač.

Zgoraj zapisano vprašanje takrat ni dobilo odgovora. Tudi ne vem, če smo mu dovolj pozorno prisluhnili, saj je bilo navrženo mimogrede in ni sodilo v okvir dnevnega reda časnikarske konference. Ne vem tudi, če je kdo izmed prisotnih vprašanje posredoval tja, kjer bi zanj lahko dobili pojasnilo, odgovor.

Kar je zamujeno, je zamujeno; zdaj je tu priložnost, da nanj ponovno opozorimo: Pionirska organizacija se je ob pomoči Zveze prijateljev mladine Slovenije (in skupščine občine Novo mesto) lotila nove akcije, s pionirskim samopriskom omogočiti gradnjo Doma slovenskih pionirjev v Dolenjskih Toplicah!

Tudi mi, pionirji!

Čeprav gre za organizatorje, ki jim lahko še kako zaupamo, je zamisel naletela na nekatere pomisleke. Tudi na bojazen, da bo treba staršem spet seči v denarnico. Izkazalo pa se je, da so bili pomisleki prisotni predvsem pri tistih, ki s samo akcijo niso bili dodobra seznanjeni. Zato bi bilo prav, da, predno akcijo podrobneje predstavimo, še enkrat opozorimo na tisti del programskega vodila Zveze prijateljev mladine Slovenije, v katerem je zapisana nenehna skrb »za mladino, da bi le-ta postala vnet in borbena graditeljica naše socialistične domovine«, da ne govorimo o sami pionirski organizaciji, ki je vse od tistih decembrskih dni devetnajstodvajsetdesetega leta, ko je bila ustanovljena, zvesta sooblikovalka graditve naše samoupravne, socialistične poti, z vsem srcem privržena prenašanju revolucionarnih vrednot.

In še nekaj: Dom slovenskih pionirjev bo stal v bližini legendarnega, partizanskega Roga – zibelke slovenske samoupravne državnosti.

Vrnimo se k akciji! Pionirski dinar (vsak bo prispeval dva) mora pionir zaslužiti z lastnim delom, s prodajo odpadnega materiala, značk in nalepk Doma slovenskih pionirjev v Dolenjskih Toplicah. Delegati pionirskih odredov bodo, ob podpori mentorjev, soodločali tudi o programski dejavnosti doma, ki naj bi bil »eksperimentalni center za razvoj in delovanje pionirske organizacije, s posebnim poudarkom na negovanju revolucionarnih tradicij« razumljivo, skupaj z drugimi podpisniki sporazuma, točneje organizacijami, ki bodo prevzele patronat nad njim.

Tako bodo pionirji, v Sloveniji jih je približno 220.000, zbrali več kot osem milijonov dinarjev in skoraj v celoti pokrili stroške gradnje! (Javna razprava o samoupravnem sporazumu o gradnji Doma slovenskih pionirjev v Dolenjskih Toplicah se je začela devetindvajsetega septembra, na dan pionirjev, na konferencah pionirskih odredov, podpisali pa naj bi ga devetindvajsetega decembra, ko pionirska organizacija praznuje petintrideseto obletnico ustanovitve.

O tem, da bo naloga izpeljana, ne gre dvomiti!

Ne gre pa seveda pozabiti, da je to, kako bo stekla, skrb vseh nas. Tudi naš, če lahko tako rečemo, interes! Težko bi poiskali primernejše šolske ure za socialistično oblikovanje mladega rodu in s tako majhno šolnino, saj bomo z njo učili in naučili eno izmed generacij našega mladega rodu, da je v samoupravnem socialističnem odnosu samo delo merilo pravic in odgovornosti! Kaj bi hoteli še več.

In ob koncu: Slišati je, da so nekateri pionirski odredi že začeli zbirati sredstva za svoj dom. Pa naj tudi nam povedo, kako jim gre delo izpod rok. Tudi, če se kje zatakne. Zakaj ne bi tega, na primer, povedali v osrednjem televizijskem dnevniku? »Imeli bi kaj povedati!« da ponovim besede tovariša, izrečene na eni izmed časnikarskih konferenc v prostorih Zveze prijateljev mladine Slovenije, mentorice naše pionirske organizacije.

Nič hudega se ne bi zgodilo – le naša skupna vrsta socialističnih sil bi bila trdnjša, še bolj povezana.

MILENA ŠTRAJNAR

Iz govora tovariša Janka Rudolfa na Kureščku

Druga SNOUB »Ljubo Šercer«

3

Na proslavi 35-letnice ustanovitve 2. SNOUB »Ljubo Šercer«, ki je bila v soboto, 8. oktobra na Kureščku, je govoril predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Jan-ko Rudolf. Uredništvo izpolnjuje obljubo bralcem, ki jim jo je dalo v zadnji številki, in objavlja govor tovariša Rudolfa v nadaljevanjih.

Naša brigada je v teh zimskih dneh uničila številne sovražnikove postojanke, druge pa prisilila v skrajno defenzivo, kar je dalo nov polet našemu ljudstvu, nov pogum neštetim terenskim delavcem, našim partizanskim mamicam in najmlajšim, tako da smo uspešno pretolkli to hudo zimo in premagali vse posledice peklenskega načrta, skovanega v letu 1942 o tem, kako z vsemi sredstvi zatreti upor in osvobodilno gibanje pri nas.

Pomlad 1943 pomeni novo ofenzivo slovenskih partizanskih enot, za Šercerjevo brigado pa nov velik priliv borcev iz Slovenskega primorja, ki so se množično vključevali v našo in druge brigade in ki so požrtvovalno in neustrašno bojevali naš skupni boj. To je bil resničen pričetek nove partizanske ofenzive, ki se ni več ustavila tja do 15. maja 1945. leta, ko so se bili zaključni boji na Koroškem.

Danes je težko vsaj naštetih najvažnejše akcije, v katerih je sodelovala tudi naša brigada: od Suhe krajine, Jelenovega žleba, napada na Žužemberk, pa Krvave peči in Grčaric, tja do kapitulacije fašistične Italije. Kmalu potem nadaljuje Šercerjeva brigada svojo bojno pot preko Mašuna, Brkinov in kasneje v sestavi 14. divizije preko Grahovega, Velikih Lašč do napada na Kočevje.

Po zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju oktobra 1943. leta in po 2. zasedanju AVNOJ v Jajcu 29. novembra, ko je nastal v našem osvobodilnem gibanju nov položaj – priznali so ga zavezniki – in potreba po nadaljnjem širjenju osvobodilne borbe slovenskega naroda je brez dvoma najpomembnejši pohod 14. divizije na Štajersko. V njem je nadvse častno in učinkovito sodelovala tudi Šercerjeva brigada.

Niti približno ni mogoče s priložnostnimi besedami opisati vsega junaštva, požrtvovalnosti, nesebičnosti, tovarištva in solidarnosti vseh naših borcev, pa tudi vseh ljudi na tere- nih, kjer se je naša brigada borila in to kljub strahoviti zimi in naravnost neverjetni prednosti, ki jo je imel sovražnik, tako v številčnosti svojih enot kot v oborožitvi in v tem, da je razpolagal z vsemi komunikacijami na tem terenu. Divizija je sicer izgubila skoraj tretjino borcev, pa je vendarle izšla iz vseh teh hudih preizkušenj zmagovito, neporažena in je lahko nadaljevala svoj nezadrži pohod.

Težke rane, ki jih je divizija, pa tudi Šercerjeva brigada v tem neenakem boju utrpela, so bile hitro zaceljene, zlasti z množičnim prihodom predvsem mladih z vse Štajerske v brigado in je tako okrepljena z novimi predanimi in požrtvovalnimi borci nadaljevala svojo pot do knežjega kamna na Gosposvetskem polju. Naj ob tej priložnosti omenim samo neverjetno manevrsko sposobnost brigade, ki je, sestavljena iz tako pripravljenih in tako zavednih borcev, zmagovito vo-

dila zaključne boje za osvoboditev naše domovine v Dravski dolini, s čimer je zaprla pot močni von Lehrovi armadi in množici izdajalcev, tako četnikov in ustašev, kakor tudi slovenskih belogardistov in domobrancev, ki so želeli pobegniti pred zaslu- ženo kaznijo v varno zavetje zahodnih zaveznikov, od katerih so pričakovali rešitev po tej njihovi bedni in klavrnii vlogi, ki so jo odigrali v najtežjih dneh našega osvobodilnega boja.

Tako je brigada, poleg vseh teh nalog, ki jih je uspešno izpolnila, napr-avila tudi hiter prodor proti Celovcu in zasedla pomemben del slovenskega etničnega ozemlja, na katerem so se že prej borili partizanski odredi in bataljoni, sestavljeni iz Korošcev, ki so ostali zunaj meja Jugoslavije ob sramotnem plebiscitu po prvi svetovni vojni.

Tako je naša brigada v sklopu 4. operativne cone in v bratskem sodelovanju s partizanskimi brigadami 3. armade bila boje še skoraj teden dni po kapitulaciji nacistične Nemčije, ko so se že kazale nekatere poteze kasnejšega razvoja dogodkov. Tako ima udeležba v zaključnih bojih druge svetovne vojne v Evropi prav na naših slovenskih tleh še poseben pomen, kajti že ta je izpričala neomajno in dosledno nadaljevanje tiste politike, s katero smo jugoslovanski narodi in narodnosti trdno povezani lahko zmagovali, tiste politike, ki se je tudi kasneje odražala v naši neodvisnosti in samostojnosti, v zahtevah po enakopravnosti med vsemi zavezniškimi silami, kajti jugoslovanski prispevek ni bil pomemben samo zato, ker smo z lastnimi silami osvobodili svojo deželo, ampak je bil to tudi izredno pomemben prispevek naših narodov in narodnosti v skupnem boju proti skupnemu sovražniku – nacifašizmu.

Poudarjanje teh dejstev prav danes ob 35. obletnici ustanovitve Šercerjeve brigade je primerno zato, ker nam tako kot vedno tudi ob današnji priložnosti pogled na prehojeno pot potrjuje pravilnost usodnih odločitev ne samo leta 1937, pa tudi ne samo leta 1941, ko je partija s tovarišem Titom na čelu prevzela veliko moralno odgovornost za vstajo vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti proti premočnemu okupatorju, kar se je izkazalo kot edina pot, ki je ostala zasluženemu ljudstvu, pač pa je to potrebno tudi zaradi leta 1948 in vseh kasnejših hudih preizkušenj, ki smo jih morali premagati vse do današnjega dne. Ni potemtakem nikakršno naključje, da smo se Jugoslovani pod Titovim vodstvom tudi v povojni socialistični graditvi naslanjali predvsem na lastne sile, na požrtvovalnost in delavnost naših delovnih ljudi, na to, da prav tako kot nam svoboda ni bila podarjena, nam tudi v mirni graditvi nihče ne bo podaril ničesar.

(KONEC)

IZBRANI SESTAVEK

... in sin Martin, ki je bil takrat na Mokrcu, je videl kako gori domača hiša

Nikoli ne bo pozabila 15. avgusta 1942, ko so prišli ponje Italijani in jih internirali na Rab! Le stara mati je ostala doma, ker je bila prav takrat na sosedovi njivi. Najprej so jih zasliševali in jih spraševali, s kom so povezani. Zvedeli niso ničesar. Požgal so jim tudi domačo hišo. Rdeči plameni so se dvigali pod nebo in sin Martin, ki je bil takrat na Mo-

»V Gonarsu je bilo še hujše,« pravi mama. »Še

Sprejelo jih je pogorišče. Ivanki in Francki so nudili zavetje Boškovi in Matičetovi iz Plešivice. Domobranci so obe odpeljali na komando in jima rekli: »Od teh dveh družin takoj stran, drugače bosta šli v Nemčijo!« so zagrozili. Obe sta bili partizanski družini. Odšli sta domov, kjer je bila revščina, lakota. Še bolj so Burjevi pomagali partizanom! Ivanka se spominja, kako je

Burjeva hiša je danes lepa. Po vojni so jo sezidali. Od teh žalostnih let je preteklo mnogo vode, bridkosti pa še niso pozabljene. Preveč gorja je prinesla. Tudi očeta ni več. Umril je devetnajststotiripetdesetega. Že v prvi svetovni vojni je bil ranjen v pljuča, pa tudi internacija ga je izčrpala. Mama Franciška je še vedno živahna enainosemdesetletna žena. Že nekaj let je priklenjena na posteljo, a se ne pritožuje. Vesela je vsakega obiska. Tudi, kadar je sama v sobi, ni sama. »Skozi okno radi pokukajo svobodni sončni žarki,« je rekla ob slovesu.

SLAVKA MENARD

★

KJERKOLI TIHA JE GOMILA
PADLEGA BORCA,
NAM ROKA CVET BO POLOŽILA.

★

In še ena pesmica, tokrat izpod peresa Dorise Palčič, prav tako učenke četrtega razreda Osnovne šole Elvire Vatovec iz Prad:

★

SVEČKE MIRNO ZDAJ GORIJO,
PIONIRJI OKROG STOJIJO,
PESEM TIHO POJEJO
IN ŽALOSTNO GLEDAJO.

★

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Oče Martin in mama Frančiška Janežič

Mladi naj zvesto opravljajo zaupano jim nalogo: obujanje naše revolucionarne preteklosti in prenašanje le-te na prihodnje rodove

nje partizane. Pa je triindvajsetega marca istega leta začel proti Pugledu, z vseh strani, prodirati močan oddelek italijanske vojske, ki je štel okrog dva tisoč mož iz Polja, Grosupljega, Šmarja in Višnje gore. Partizane so napadli okrog dvanajste ure. Partizanski bataljon je štel okrog sto dvajset borcev. Borba je trajala do devete

V spomin na te boje
pred petintridesetimi leti

Proslavo so začeli godbeniki, ki so zaigrali himno, nato pa je tovariš Franta podal zgodovinski pregled partizanskih borb v teh krajih. Poudaril je izredno hrabrost Drugega

štajerskega bataljona, ki se je boril na Pugledu! »Mladi naj zvesto opravljajo zaupano jim nalogo: obujanje naše revolucionarne preteklosti in prenašanje le-te na prihodnje rodove,« je še dejal. Program je nadaljevala skupina mladih, ki je recitirala revolucionarne pesmi. Proslavo pa sta sklenila pevska zbora »Posavje«

Počastitev spomina
znane bitke na Pugledu je
vsem prisotnim ostala v
najlepšem spominu.

ANDREJA LUNKO
ALENKA ŠIRCELJ,
sedmi in osmi razred
Osnovne šole Toneta
Trtnika-Tomaža, Sostro

Vladimir I. Lenin

Torek, 25. oktobra 1977

Ob 60-letnici oktobrske revolucije je bila v slovenski filharmoniji v Ljubljani slavnostna akademija, ki so se je udeležili tudi udeleženci velikega Oktobra, slavnostni govornik pa je bil sekretar IK predsedstva CK ZKS Franc Šetinc.

Zaradi prepovedi neofašističnega zborovanja v Trstu, so neofašisti uprizorili pohod po Trstu ter z zažigalnimi steklenicami napadli vrsto sedežev naprednih strank in organizacij.

Mitja Ribičič

Sreda, 26. oktobra 1977

Predsednik ZIS Veselin Djuranović je po končanem obisku na Poljskem dopotoval v Prago na uradni in prijateljski obisk na ČSSR.

Delegacija SZDL Jugoslavije, ki jo vodi član predsedstva Mitja Ribičič, je na večdnevnom obisku na Nizozemskem pri »Stranki dela«.

Četrtek, 27. oktobra 1977

V Sarajevu se je začela prva konferenca radiodifuznih organizacij neuvrščenih držav. Prvi dan so prebrali tudi pozdravno pismo, ki ga je udeležencem poslal predsednik Tito.

V Pragi so se nadaljevali jugoslovansko-čehoslovaški pogovori, o sodelovanju, ki sta jih vodila Veselin Djuranović in Ljubomir Štrougal. Predsednika ZIS je sprejel tudi predsednik ČSSR in generalni sekretar CK KPC Gustav Husak.

Tovariš Stane Dolanc je sprejel člana nemške socialdemokratske stranke Wilhelma Haferkamp, s katerim se je pogovarjal o sodelovanju med ZKJ ter socialdemokratsko stranko ZR Nemčije.

Gustav Husak

Petek, 28. oktobra 1977

Diplomatski urednik Tanjuga je zvedel, da je predsednik republike Josip Broz Tito po nasvetu zdravnikov za nekaj časa odložil svoje mednarodne obveznosti zaradi preutrujenosti po napornem delu v zadnjih mesecih.

V Ljubljani se je mudila delegacija deželneega komiteja KP Italije za Piemont.

Sobota, 29. oktobra 1977

V Murski Soboti so bile zaključne slavnosti ob 30-letnici delovanja »Svobod«.

Predsednik ZIS Veselin Djuranović se je vrnil z obiskov na Poljskem in Čehoslovaškem.

Nedelja, 30. oktobra 1977

V Sarajevu se je končala prva konferenca radiodifuznih organizacij neuvrščenih držav, na kateri so sprejeli deklaracijo, akcijski načrt ter akt o usklajevanju sodelovanja neuvrščenih.

V Lotovžu pod Kumom so proslavili 40-letnico pokrajinske konference SKOJ.

Kako je treba sodelovati

Alojz Kačič je visoko kvalificirani delavec »Litostroja« in primer, kako bi morali sodelovati dve pobrateni občini – ena izmed njih so Kavadarci iz Makedonije in druga Šiška iz Ljubljane.

Makedonci so namreč pred kratkim nagradili delavca pobratene občine! Dali so mu nagrado »7. september«, ki jo dodeljujejo tistim, ki s svojim delom prispevajo k razvoju občine. Kačič je, po oceni tistih, ki so ga nagradili, to še kako zaslužil. Kot monter Litostroja je delal na montaži HE »Tikveš« in »Spilje« in hvalili so ga kot delavca, ki se je pri delu še posebno izkazal. Njegovi v kolektivu so ga hvalili, domačini pa so ga imeli radi zato, ker je bil eden izmed tistih delavcev, ki jim gre zasluga, da je bilo delo opravljeno v roku. Čeprav Alojz Kačič ne dela več v Makedoniji, ga Kavadarčani niso pozabili.

VJESNIK 28. oktobra 1977

Zaskrbljujoče

Inštitut za alkoholizem in narkomanijo je lani napravil veliko anketo. Liste je izpolnjevalo 31.600 učencev, izkazalo pa se je, da 41,3% anketiranih rado pogleda v čašo! V Ljubljani je ta odstotek znašal 64,8%, v Zagrebu pa 58,7%. Vse to še ne bi bilo tako čudno, če bi bilo govora o maturantnih. V imenovani anketi so sodelovali učenci sedmih in osmih razredov osnovnih šol, fantje in dekleta, stari od trinajst do petnajst let.

MLADOST – 30. oktobra 1977

Skrb za obeležja NOB

Na gričih nedaleč iz vasi Apače na Dravskem polju so postavljeni spomeniki v spomin padlih borcev NOB. Maja 1944 je na tem mestu okupator ubil sedem partizanov in dva sovjetska oficirja. Breze, praprot in visoka trava so pravi naravni park, seveda takrat, kadar so urejeni. Nekaj časa ni nihče kosil trave in praproti in le malokdaj je kdo položil rože na grobove. Največkrat je bilo to ob dnevu borca in dnevu mrtvih. Zdaj pa so mladinci tamkajšnjih vaških mladinskih aktivov začeli urejati spomenike in okolico. Postavili so klopi ter označili pot do mesta, kjer so borci padli. Tako je okolica spomenikov dobila pravo podobo.

Doslej marsikdo za te grobove niti ni vedel.
MLADINA – 20. oktobra 1977

Boris Kalin: TALEC V GRAMOZNI JAMI, 1947, bron

Mitji Gorjupu v spomin

Nekoč je zapisal. »Trideset let živimo v svobodi. Pri polnih delovnih in intelektualnih močeh je danes rod, ki se je rodil v novi Jugoslaviji. Socialistična in samoupravna naravnost ogromne večine tega rodu, ob vseh kritikah in ustvarjalnem nezadovoljstvu, ki ga nosi s seboj vsaka polno živa mladost, je najlepši rezultat revolucije in najboljši porok, da bo takšna kakršna je zastavljena, resnično tekla dalje.« Mitja Gorjup je bil eden najvidnejših in najbolj nadarjenih predstavnikov mladega socialističnega rodu. Zaradi tega in zaradi lastnosti, ki so ga krasile, njegov lik in njegova usoda spominjata na tiste može iz slovenske zgodovine, ki so nekoč mladi umirali v boju zopernacionalno revščino in ponižanje, na mlade komuniste, ki so v popolni samoodpovedi pripravljali revolucijo, na partizane ki so za svobodo zastavili svoje življenje. Mitja Gorjup ni padel na fronti, to ni bilo potrebno, ker so take žrtve doprinesle generacije pred njim, a njegovo življenje je bilo do zadnjega diha predano, častno in junaško in taka se nas dojme tudi njegova rana smrt.

Delo, 2. novembra 1977

Socializem postaja svetovni proces

Franc Šetinc:

– Revolucionarna preobrazba sveta še daleč ni končana, zato mora biti tudi naša misel osredotočena na nerešene naloge boja za takšno preobrazbo. Nikoli ne smemo pozabiti, da se bojujemo za družbo novih, višjih možnosti. V času, ko smo že zakoračili v atomsko, kibernetično, kozmično dobo, ko smo že osvojili Luno in ko sateliti pristajajo na Marsu in Veneri, sto in sto milijonov ljudi še vedno gladuje ali se mora zadovoljiti s pestjo riža na dan. To nas samo potrjuje v spoznanju, da kapitalizem ni sposoben zagotoviti skladnega razvoja proizvodnih sil in družbenih odnosov, kajti bogastvo enih in revščina drugih se relativno in celo absolutno povečuje. Ne samo ekonomska, temveč tudi družbena in moralna kriza, pretresa sodobni kapitalizem. Zato odgovornost za nadaljnjo usodo človeštva prevzema socializem, ki čedalje bolj obvladuje svet in spreminja njegovo podobo. »Vendar uresničevanje socializma, kot je zapisano v programu ZKJ, »porajanje novega sveta in novih oblik življenja ni in ne more biti brez bolečin in dram, trpljenja in utrujenosti, zakaj tako je bilo vselej, ko se je v življenju in družbi porajalo in ustvarjalo kaj velikega...«

DELO – 26. oktobra 1977